

Олга Славчева

Младъ и Старъ

1940

ОЛГА СЛАВЧЕВА

МЛАДЪ И СТАРЪ

РАЗКАЗИ

ТОМЪ I.

СОФИЯ
1940

Мърморко

— Все плачешъ, Гано, все сълзи ронишъ — казва дѣдо Кою на унуката си. — Искашъ нова руба — плачешъ; нѣма да кажешъ, що искашъ, а сгушишъ се въ жгѣла, укумишъ се, намръщишъ се, като че сж ти потънали гемиитѣ. Речемъ да те пратимъ съ батя ти на оранъ на нивата, воловетѣ да му водишъ, ти не казвашъ ни да — ни не: свиешъ устни, спуснешъ клепахи, притиснешъ по-близко къ дѣлята, захленчишъ, и ей, потекли бистри, едри сълзи по бѣлитѣ ти образи...

— Купимъ ти нови кундури, зарадвашъ се, но пасъ се разхленчишъ. Отде намиратъ очитѣ ти толкозъ сълзи, кажи ми? Получишъ ли писмо, пишешъ ли нѣкому, прихлюпишъ се, пакъ ревешъ. Защо? Ще си изронишъ очитѣ, чедо, не бива тѣй. То, тѣзи очици трѣбватъ, за много нѣщо трѣбватъ, чедо; и да оплетешъ, и да опредешъ, и да отъчешъ, а че и въ игла да вденешъ, ситно да шиешъ. Па още и защо ли не. Ами книгата, нали и за книгата трѣбватъ очи. Недей, Гано, недей плака, ами пѣй, скачай, извий пошъ надъ глава, па си поиграй; то тѣй бива, тѣй е по-харно.

Гана, младата унука на дѣда Коя, слуша, навирала очи, нищо не дума; едвамъ измѣнка само:

— То, дѣдо, отсамо себе си идва... Плача, така, събрало се нѣщо на буца подъ лъжичката, и само чака да ме бутнатъ, и ето, заронятъ очитѣ сълзи, колкото щѣшъ. Нѣщо, хемъ ми мило, хемъ ми жално, и азъ самата не зная, що ми е...

Ганка полека-лека се окопоти, преглътна сълзитѣ си, погледна дѣда си въ лицето съ хубавитѣ си ясни очи и рече:

— Дѣдо, искамъ да ти кажа нѣщо, но нали нѣма да ми се разсърдишъ.

— Не, нѣма, Гано. Та нали ти си мое пиле, какъ ще ти се сърдя? Ни ти на мене, ни азъ на тебе.

Думай, нека да си побървимъ. Сега сме си тука самички.

— Дѣдко, викашъ тѣй, не ме харесвашъ, че поя мишкитѣ, но ти пѣкъ, като си сърдивъ за нищо и никакво? Все нѣщо си намусенъ, все нѣщо ти повлѣченъ пояса, не ти се излиза насрѣща. Горката ми баба, що си пати отъ тебе, па и мама, па и тате, че и телцитѣ, че и кучето, че и кокошкитѣ . . . Като ти докривѣе, не гледашъ, кой ти е отпреде: триста махни за всичко: я че баба пресолила гостбата, я погачата клисава, я хлѣбътъ препеченъ, я копче нѣма на ризата . . .

Ако пѣкъ тука нѣщата сж по реда си, хопъ — окото ти въ съседитѣ . . . Защо си купилъ Нойчо новъ кожухъ, защо Грую си нашарилъ каруцата, защо си прави нова кжща, не може ли въ старата да кара; защо Стойко попадиинъ взелъ тазъ, а не оназъ, защо попътъ като рѣси, носи и торба съ себе си . . . понѣкога те е ядъ, защо рѣката не тече нагоре. Ако се роди малко, ядосвашъ се, ако се роди много, пакъ се ядосвашъ — все ще найдешъ да мърморишъ за нѣщо.

Ганка млъкна, наведе очи, пакъ отново загледа дѣда си, да не би тоя да кипне, да не би да е пресолила нѣщо съ думитѣ си.

Дѣдо Кою се поизкашли, ужъ че нѣщо го задра на гърлото, попримижа, като да се бѣ запушило на огнището, бутна се по рошавитѣ вежди,

що като вrabчеви крилца стояха надъ малкитѣ му сини очици, па тихо рече, сѣкашъ гузно:

— А бе, то, права си, дето викашъ, нѣщо отвжтре те кара; нѣщо се насѣбрало, хей тѣй, само да те бутнатъ, кипнешъ, безъ да има защо, криво ти е всичко.

То не е всѣкога, ама нали ще стане човѣкъ за срамъ, дето се рекло. Мжчи те нѣщо, кривъ ти е свѣтътъ. Вмѣсто да впрегна воловетѣ и отида въ гората да изкопая нѣкой и другъ сухъ дѣнеръ за огнището, или докарамъ камъни отъ рѣката, да стегна оградата, седна и опѣвамъ...

Замълча дѣдо Кою за малко и пакъ добави:

— И плаченето не е хубаво нѣщо, но и мърморенето, дето все се оплаквамъ, дето все менъ съ нищо никой не угодилъ, и то не си струва паритѣ.

12. I. 1940 г.

Курбанъ

Райчо, отъ с. Драговита, сънува сънь. Сънува той, че баща му, починалъ това лѣто, дойде при него и рече: „Курбанъ искамъ!“

Става Райчо на другия день, отива въ кошарата, избира най-тлъстия овенъ, заколва го, опича го на ржженъ, събира роднини и приятели да ги нагости. Пояли тѣ, понапили се руйно винце, казали: — Богъ да прости дѣдо Коле — и се разотишли. Но презъ нощта, дѣдо Коле пакъ се явилъ на сина си и троснато му казалъ: „Курбанъ искамъ!“

Турилъ се Райчо въ чудо. Става на заранъта, ходи изъ овцитѣ, гледа, гледа: избира най-хубавата овца, най-млѣчната, най-мековълнестата — заколва я, одира я, сварява я въ голѣмъ котелъ, пакъ вика роднини и приятели, пакъ паднало ядене и пиене „за Богъ да прости дѣдо Коле“. Но чудно чудо! На сънь пакъ се явява старецътъ и сърдитъ, пресърдитъ, ушива на Райча плѣсница и казва:

— Азъ ти казахъ курбанъ да ми направишъ, а ти само ме залъгвашъ. Не ща такива . . . Искамъ курбанъ да бжде за свѣта.

Събужда се Райчо и право при дѣда Петра — онзи, дето знае билки лѣчебни за всѣкакво и лѣкува, безъ да пипа, безъ дори да гледа . . .

— Добъръ день, дѣдо Петре!

— Далъ ти Богъ добро, Райчо!

Райчо се приближава, целува ржка, сѣда на подаденото му трикрако столче.

— Какво има, Райчо, пита дѣдо Петъръ, нѣщо си кахъренъ.

Райчо му разказва сѣнищата съ баща си и пита, не знае ли дѣдо Петъръ да каже, що значатъ тия думи на баща му, зеръ Райчо е каилъ и цѣлото си стадо да даде, само на баща си да угоди, весель да го види, курбана му да приеме.

Дѣдо Петъръ позагледа Райча, усмихна се, погали бѣлата си брада и рече:

— Радвамъ се, че искашъ да угодишъ на баща си. Щомъ си рекълъ съветъ да искашъ, то си готовъ и да го изпълнишъ, нали? Баща ти не иска кървавъ курбанъ. Иска, Райчо, да вземешъ една млѣчна овца съ все агънцето и да го занесешъ на нѣкоя бедна вдовица; така курбанътъ ти ще бжде приетъ отъ баща ти.

— Ами така кажи, дума Райчо развеселенъ; гаче ли водениченъ камъкъ се свлече отъ гърдитѣ му. Баща му да бжде недоволенъ отъ него, хичъ такава нѣщо бива ли! Че има ли отъ това по-срамно за него? Не бѣше ли баща му, който отъ една овчарска тояга домъ му събра, стадо и лозе му даде на рждетѣ, ниви, пълни кжщи, пълень оборъ съ добитъкъ, а той сега да не може да му отстои . . .

Сбогува се Райчо съ дѣда Петра, целуна пакъ ржка, сложи на главата си рошавъ калпакъ и ситно затепа съ царвулитѣ си по калдъръма на дѣдо Петровия дворъ.

Отиде си у дома, тъкмо що бѣха докарали овцитѣ на кърмилото. Обходи стадото. Тая овца повдигне, тая стисне за шията, за ушитѣ потегли. Най-последно се спрѣ на едра руда овчица, мековъл-неста съ пѣстро агънце. Отдѣли овцата, тури ѝ ново звънче на шията, закопчано съ лѣскаво ремъче

и я поведе. Агнето изкриви опашчица и самичко отприпка следъ майка си.

Върви Райчо, води овцата, излиза на пжтя. Сега накжде? Стжпкитѣ му сами, като че го водѣше нѣкой, се отправиха нагоре възъ друма. Мина моста, после изкриви край зеленчуковитѣ градини, прескожна барата, съ която напояваха лехитѣ и спре до низъкъ, разскубанъ, затръненъ плетъ. Подвикна:

— Хей, Постолице, Постолице, я излѣзъ! Кучето като бѣсно се хвърли къмъ него, но полека лека се стжписа, позна въ Райча добъръ човѣкъ, завъртѣ опашката си, като че думаше: „Добре дошелъ, добре дошелъ!“ Излѣзе млада жена съ спусната черна кърпа. Заедно съ нея надникнаха и две малки дечица, дрешкитѣ имъ — хеменъ до пжпа.

Дворѣтъ разтуренъ. Колелета отъ колитѣ едно на тази, едно на другата страна. По наплатитѣ имаше нарѣзани за сушене круши — дивячки. Котката и тя лениво се изтегна на прага, полюбопитствувала да види, защо се размърдаха изъ кжщи.

Влѣзе Райчо на двора, застана неподвижно. Гледа го Постолица и не знае, що да му рече. Мълчатъ и двамата.

— Що има, бате Райчо, откжсна Постолица, ела де, ела! У насъ, както виждашъ, не е хубаво. Откато Постолю ни зачерни . . . Захълца тя, задави се гласѣтъ ѝ и тя сложи глава върху бѣлия си запретнатъ ржавъ.

Райчо се окопити малко, бутна жената по рамото и рече: „Вземи тая овца да поменете баща ми“.

Постолица го погледна, погледна съ разплакнитѣ си очи, па после писна съ гласъ. Той ѝ подаде връвчицата, съ която водѣше овцата. Тя постоя мигъ, два, като че сънена. Но изведнѣжъ грабна дѣсницата му и я зацелува, както женитѣ целу-

ватъ въ черква посребрената ржка на св. Богородица Троеручица.

Райчо се закашля — като че ли нѣщо му се събра на гърлото. — Очитѣ му станаха червени — ха-ха и той ще порони сълзи. Тръгна си. Пакъ ситно затепа по прашливия друмъ; отиде си.

Постолица поведе овцата къмъ децата си; тѣ прегърнаха агнето, а тя овцата и занарежда върху главата ѝ, зацелува я, като че видѣ Постоловата ржка да ѝ помага пакъ.

А Райчо, ето що сънува тая нощъ: иде баща му, веселъ, премѣненъ като за сватба, тупа Райча по рамото и казва:

— На, това се казва курбанъ!

12. I. 1940 г.

Поклони се

Баба Гена отъ с. Радоилъ, обичаше да ходи на черква. Толкозъ ходѣше тамъ, тъй се радваше на шаренитѣ икони, че почна да живѣе съ тѣхъ, като съ живи хора. Все ще сънува, я че св. Никола ѝ се явява, я че св. Петка ѝ дава нафора съ ржката си, или пѣкъ св. Мина я рѣси съ китка босилекъ, натопенъ въ светена вода. А баба Гена е богатичка. Сандѣцитѣ ѝ пращятъ отъ тънки и дебели шаяци, кенарлия платно и пѣстри димии. Синове, снахи, внуци — всички въ очи я гледатъ. Тя си бѣше тамъ за всичко. Нея питаха, до нея се допитваха и за сватба, и за кръщение, и кога да почне оранъта, сѣненето, саденето на лукъ; кога да се тури квачка на пологъ. За всичко тя бѣше пѣтелтътъ въ къщи. Което каже, то ще бжде. Работа отъ нея не искаха. Нейна грижа бѣха само кошеритѣ. Никому ги не довѣряваше. Сама ги подрежда, гласи, лепи, чисти; ще имъ вземе медаца, ще имъ обере осьъка, ще ги пой съ водица, ще лови новитѣ.

Колко интересно вадѣше тя осьъка! Ще тури пититѣ въ завързана торба, която ще сложи въ котелъ, насипанъ съ вода. Разбира се, ще сложи котела на буенъ огънь и ще гледа да заври водата. Заедно съ врението на водата, оськътътъ ще почне да се топи. Тогава, тя взима торбата и надъ другъ котелъ ще почне да я натиска съ дебела тояга, ще заизцежда осьъка. Пакъ ще сложи торбата да се вари, пакъ ще я изцежда, докато торбата престане

да пуца восъкъ. Изцедения восъкъ ще го нагрѣе, после ще го насипе въ панички, въ които първомъ сипе водица. Додето още восъкътъ е стопень, ще имъ тури дебелъ кълчищенъ конецъ, за да може после да ги навържатъ на купъ. Такива восъчни питички се казватъ сирчета. Ще отбере отъ сирчетата най-хубавото, най-жълтото — първотока, и ще го остави върху иконата на св. Богородица, а отъ другия восъкъ ще си излѣе свѣщи, останалото ще продаде на пазаря.

Веднажъ сънува сънь. Идва св. Богородица и ѝ казва: „Гено, поклони ми се!“ Става тя на сутриньта и почва да прави метани. Кръсти се, навежда се до земята. Колѣнчи, кланя се, моли се предъ запаленото кандило. Така, така — много дни. Пакъ сънува св. Богородица, но тозъ пжтъ тя сърдито ѝ казва: „Хубаво се поклони, не така!“. Става баба Гена, отново почва метанитѣ. Отива въ черква. Изправи се предъ иконата на Майката Господня, па се поклони, наведе чакъ до земята; единъ видъ колѣнчи върху каменитѣ плочи. Широката ѝ рокля се разсипва около нея на безброй гънки. Подпре палци на пода, и другитѣ прѣсти на ржката особено подвие, за да може после да се изправи; пакъ се изправи, пакъ се наведе, поклекне, пакъ фустантъ ѝ на безброй дипли се разсипе по прашнитѣ плочи на полуосветената църквица. Така, така до зашеметяване. Целува иконата и дваждъ, и триждъ, и пакъ ново сирче восъкъ ще сложи върху сребърната ржка на Богородицата. Но чудно чудо! Сънува пакъ, че Тя, Майката идва и ѝ казва: — Дотегнаха ми твоитѣ метани, не ги правишь, както трѣбва!

Окуми се баба Гена . . . Не знае, що да чини; престана да се кланя. Остави се и отъ черква. Зеръ, срамно ѝ идваше нѣкакъ си, като разбра, какъ криво се е кланяла предъ очитѣ на самата Божя Майка..

Окахъри се клетата. Така си висѣха вече златнитѣ сирчета благоуханенѣ восѣкъ.

Веднажъ ѝ казаха, че тежко е оболяла нейната другарка. — Сиромашка сиротица; никой я не приглежда . . . А и дветѣ съ баба Гена бѣха по на осемдесетъ години — заедно се бѣха раждали — когато „Русията“ дойде, тѣ дветѣ вече бѣха подѣвки.

Бодна я нѣщо по сърдцето, стана, отсѣ чисто брашно, омеси ѝ хубавѣ тутманичецѣ съ краве масло и овчо сиренце, свари и млѣкце съ оризецѣ, зави ги съ червена бохчица и право при болната.

Що да види! Тая ли е дружката ѝ отъ детинство — цѣла въ дрипи. — Налегнало я гадъ, лежи върху скъсана рогозка до изронена тучена печка.

Баба Гена поздрави, наведе се надъ болната, подаде ѝ понудата, попила я по челото . . . Заразглежда одаята; съ трънѣ да се завъртишь, нѣма що да закачишь . . .

Болната се зарадва, затупка ѝ сърдцето, зерънали Богу се бѣше молила и на св. Богородица оплаквала, че е сама самица на тоя свѣтъ, да не я забравятъ. Ето че не я забравиха, ето я баба Гена — не бѣше ли я пратила при нея сама Пресветая Богородица.

Отиде си баба Гена. Легна си върху вълнения дюшекѣ, зави се съ новитѣ си меки алища, ала сънъ лови ли я? Като си помисли за постелята на онази, космитѣ ѝ настрѣхватъ. — Божичко, какво имало по свѣта! А че и въ земята нѣма да е похубаво. Тамъ нѣма ни дюшеци, ни алища, ни нищо . .

Загложде я нѣщо, па стана, запали навита на колело свѣщъ и право при раклата. Отвори я, заобрѣща дрехитѣ. Ето и вжзелчето за умиралка. Ето и кръстчето отъ светаго Ивана, ето и обувкитѣ, все за тогава . . . После извади необличана риза, новѣ сукманѣ, кърпа, чорапи пошивани отгоре съ

цвѣтна вълна, изобразяваща клончета, птичета, а най-отдолу измъкна дебела черга, дето се бѣха завивали нѣкога съ дѣда. Завърза всичко това въ голѣма бохча и зачака да просъмне. Още сумрачно, тя се измъкна отъ задния дворъ, пази да не я види никой и — право при болната. Остави бохчата до главата ѝ, па се заогледа. Отиде, че извади вода отъ кладенеца, сложи надъ огнището и зачака да заври водата. После взе една счупена копаня, сложи бѣла глина, разби я съ гореща вода, взе въ ржката си кжсче отъ скжсанъ кожухъ и полека-лека замаза стенитѣ. После, въ сжщия съдъ сложи червена глина, и нея попари съ врѣла вода, сипа и пѣсъкъ и почна да лепи пода. Леко, изкусно плещѣха ржцетѣ ѝ меката червена калъ, бързо се покриваше подътъ съ гладка мазилка, замириса на прѣсно, на чисто... Пакъ налѣ вода въ бакъра, пакъ подкладе огъня, подтичваше вжтре-вѣнка съ новитѣ си чехли, като че се бѣше подмладила съ двадесетъ години.

Повдигна болната, съблѣче я, сложи я въ оцърбеното корито, започна да я мие, да я реши, и болната се чуди, на земята ли е, или на небето; целува ржцетѣ ѝ и на св. Богородица благодари. Кжпе я баба Гена съ миризливото сапунче, съ което си миеше главата само за комка... Срѣса я, почна да я облича. Премѣни тя хубаво своята стара болна другарка, съ която въ детскитѣ години играеха на миженица край моста, съ която после жѣнѣха, копаеха, хоро играеха, на повойница си ходѣха, когато имъ се зананизваха малчуганци. Но тая западна. Старецътъ ѝ рано умрѣ, децата ѝ се разпилѣха, разтикаха... А баба Гена — нищо ѝ нѣма. Добре си ѝ бѣше. Макаръ дѣдото рано си отиде, но децата я слушаха, спорѣше имъ всичко, имаха и за тѣхъ, и да продадатъ.

Облѣче я тя, посла ѝ нова рогозка, отгоре сложи мекото двойно алище, остави два ката и за отгоре, и малка бѣла възглавничка, дето си бѣше прибрала за умиралка, нагласи я хубаво, сне си за-претнатитѣ ржжави, избиколи по странични пжтеки и се върна дома.

Развесели се баба Гена. Леко стана въ гърдитѣ ѝ, сякашъ сърдцето ѝ ще изхвъркне отъ радостъ. Тиха е вече тя. Гласътъ ѝ не се чува, както преди, ходи си, тананика си пѣснички, храни пилцитѣ, реши внучетата, чисти кошеритѣ, но вече не усуква свѣщи, не слага сирчета по иконитѣ.

Всѣки день, скритичко ходи при болната, и кога млѣчице, кога сладъкъ хошафецъ и топла питичка заедно съ изпраната премѣна ще ѝ занесе.

Една нощъ баба Гена сънува чуденъ сънь. Дружката ѝ лежи върху постелята, и навежда се тя да ѝ омие лицето, да я обърше съ бѣла кърпица. Изведнѣжъ стената срещу нея се разтваря и се явява красива жена, красива, деветъ пжти по-красива отъ Богородичната икона, свѣтла, пресвѣтла, деветъ пжти по-лжчезарна отъ църковната, която тя години наредъ вече бѣше виждала до олтаря. Чува гласъ: „Много хубаво ми се кланяшъ, Гено, тъй те искамъ!“ И отъ слънчевата одежда на Божията майка се подаватъ две бѣли ржчици, държащи свѣтълъ вѣнецъ. И тия тънки ржце слагатъ лжчезарния вѣнецъ върху главата на баба Гена, навела се надъ болната. И ето, прекрасната слънчева жена леко се навежда и целува баба Гена по челото.

Сънува тя, и на душата ѝ леко, леко. Ето я, излита отъ чергитѣ, минава покрива, лети, лети нагоре, като птичка лекокрила. Добре ѝ е. Като че ли никога не е идвала на земята, никога не се е женила, деца раждала, внуци кжпала, сирчета правила, свѣщи лѣяла.

Весело ѝ, радва се, лети, лети...

— Хей, пладне вече, а мама не излиза, вика голѣмиятъ ѝ синъ и предпазливо отваря вратата на майкиня си килеръ. Влиза на прѣсти, ухилилъ се, но изведнажъ се стѣписва. Върху бѣлата възглавница лицето на майка му свѣти, свѣти, сякашъ зари излизатъ отъ него. Устата ѝ усмихната, така усмихната, както кѣпанъ младенецъ се смѣе заспалъ въ люлката.

Приближи се той, поотви рѣцетъ ѝ — тѣ скръстени върху гърдитѣ — изстинали. Женитѣ се развикаха, разтичаха — заплака мало и голѣмо. Но синътъ тури прѣстъ на устнитѣ си и каза:

— Трайте, не вдигайте гълчава! Добре си ѝ е на нея. Вижъ, какъ си спи, па какъ се смѣе, ангелъ е видѣла... И горещи сълзи рукнаха отъ очитѣ му, па тихо се свлече на колѣне и зацелува студентѣ ѝ жълти рѣце. — Тия рѣце толкозъ метани правили, толкозъ работили — прели и тѣкали, толкозъ добрини вършили.

12. I. 1940 г.

Дѣдо Ради

Дѣдо Ради още приживѣ подѣли цѣлия си имотъ между синоветѣ си. „Ехъ, думаше си той, — ще прекарамъ тозъ животъ, нѣма и да усѣтя. Днесъ при единия ще преживѣя, утре при другия, па петима сж, нѣма да имъ омръзна“. Но не излѣзе тѣй. Като грабнаха имотеца, хичъ го не погледнаха вече. Така синоветѣ му, така снахитѣ му, че и внуцитѣ. Гадъ го изпояде клетия. Петименъ бѣше за топла чорбица, за чиста премѣна, петименъ бѣше да му каже нѣкой тате или дѣдо.

Седѣ, кука, тжгува дѣдо Ради, па види се отъ Бога му дойде нѣщо въ главата. Имаше си той нѣколко махмудийчета; взе ги, занесе ги въ града и тамъ ги смѣни съ нови каравелчета . . . А тѣ много, съ торба се не вдигатъ. Натовари ги той на краставото си магаре, че у дома. Скова имъ сандѣче, купи здравъ катинаръ и вечеръ, запали ламба, заключи врата, закрие прозореца, изсипе ги върху черджето и почне едно по едно да ги брои и да ги спуска въ сандѣчето: Чатъ, чатъ, чатъ . . . Преброи каравелчетата, заключи сандѣчето и легне да спи.

Казвамъ, скрилъ се бѣше хубаво, но дѣто се викало: стена уши има и плетъ очи, вѣрно било. Нѣкое око ще е надникнало и видѣло, че дѣдо Ради жълтици брои. Чули синоветѣ му. „Бре, тоя дъртакъ билъ червивъ съ пари, чакай да го позабиколимъ . . .“ Не било лъжа, и тѣ видѣли жълтицитѣ, що броелъ баща имъ, заключвалъ въ сандѣче и крилъ подъ

леглото си. Не е шега това нѣщо, голѣми пари сж туй: зънъ, зънъ, зънъ, чатъ, чатъ, чатъ, въ сандѣчето пълничко до горе. И ето що стана.

Синоветѣ му, като че до сега мъртви бѣха и изведнѣжъ оживѣха. Дойде единиятъ: „Добро утро, тате, какъ си, що си, имашъ ли си това-онова? Ние се улисахме въ работа, кажи речи — те забравихме, прощавай!“ Утре другъ, трети, четвърти, пети. Почнаха синоветѣ му, кой дръвца му докара отъ корията, кой потѣга потрошената му колиба, кой оградата подновява, калеври му купува, новъ кожухъ му гласи. А снахитѣ, сладки, медени и премедени: „Тате, донесохъ ти топла баничка!“ „Тате, на ти малко прѣсенъ тутманинецъ, мекичъкъ е като душа, по панагюрски е правенъ отъ петдесетъ туртета, прилича на цвѣналъ карамфилъ, хапни си“. Друга, наложила въ бѣло бакърче качамакъ съ краве масло и сиренце, да му се ненагледашъ — и лъщи отдалече.

Една му отъкала тънка риза, друга шаячни потури, поясъ деветолактенъ. Ето, на одѣра му нова новеничка бѣла черга, а връхнитѣ дрехи отъ хубави по-хубави, отъ нови по-нови. И ноцвитѣ пълни съ обилна, избрана храна, все прѣсна, все хубава — само да ядешъ. И Дѣдо Ради си похапваше добре и гиздаво си носѣше хубавитѣ премѣни... Всички се надпреварваха, кой повече да го нагости, а и внуцитѣ, подучени отъ родителитѣ си, кое отде иде, на скутъ му седне, ржце му целува, столъ му подава, вода му носи...

Мълчи си дѣдо Ради и нищо не казва. Живѣе си, добре си живѣе — благодатна старостъ. Просто да ти се доще да остарѣешъ, животъ да си живѣешъ.

Минаха доста години, но ето, дойде му часътъ — обтегна се и той, и... толкозъ.

Отредиха го синоветъ му, погребяха го хубавичко. Плакаха синоветъ му, нареждаха снахитъ му, пискаха внуцитъ му, но всъко чудо за три дни. Следъ третата преливка, влѣзнаха въ килеря му, извадиха изъ подъ одъра тежичкото сандъче, изтътриха го въ одаята; послаха черга, насѣдаха кръстато около него, петътъ сина на дѣда Ради, като петъ архангели — пари да дѣлятъ.

— Дрънъ, дрънъ, отекна ключето въ катинаря. Отвориха сандъчето, алчно загледаха вжтре петъ двойки очи... ужасъ! Каравелчета. Забъркаха съ ржце — сжщото. Обърнаха сандъчето върху чергата — нищо, нищичко — само бакъръ. На дъното въ сандъчето свита хартия. Върху нея — печатно ржкописно писмо по килийното буквоведение съ „йотата“ му, съ носовкитъ му, йероветъ и пр.

Ето що пишеше вжтре:

„Да се знае отъ всѣки баща, и добре да се запомни, че не е добро нѣщо приживе бащата имота си да дава въ ржцетъ на своитъ деца, защото всичкитъ сж неблагоприятни чада. Подмазватъ се на родителитъ, само ако имъ даватъ пари или имотъ.

Това писахъ азъ, дѣдо Ради, съ моята ржка го написахъ“.

Синоветъ се спогледнаха като разярени лъвове. Всѣки гледаше виновния въ другиго. После гузно се заизнизаха вѣнъ, сѣкашъ ги бѣше срамъ да се погледнатъ.

Какъ сж успокоили у дома си своитъ нѣжни половици, не се знае. Надумаха се да не казватъ за случката. Но, разчу се и това. Така дѣдо Ради се порадва на щастлива старостъ благодарение на това сандъче съ каравелчета.

Порфиръ

Името му хубаво, но самиятъ той, — сироманъ човѣкъ. Сироманъ откъмъ парици, откъмъ имотець, стока, а иначе хубавецъ, юначага, здравенякъ, да му се не нагледашъ. Ако нѣкъде затъне натоварена кола, кой да я вдига — Порфиръ. — Ще хване затъналото колело съ една ржка и — толкозъ. Докато другитѣ подъ колата лѣгатъ, пѣнкатъ се, цѣли въ прахъ или калъ се увърдалятъ, той ей тѣй на, бърже и леко свърши работата и си отминава весель, че е можалъ да направи едно добро.

Работѣше Порфиръ, дето го повикатъ. Колкото изкара — това му бѣше всичкото богатство — ржцетѣ, здравето. Пѣленъ чувалъ жито съ една ржка вдига, замѣта го на гърба си — не му мига окоето. Па и за пехливанлъкъ го биваше. Ако нѣкой му се емчи на срѣща, хване го за раменетѣ, разтърси го и като празенъ кошъ го захвърли.

Веднѣжъ, въ селото дойде нѣкой си Джалилъ ага. Турчинъ ли бѣше, циганинъ ли, не се знаеше, но прочутъ бѣше той по юначество. Вратъ като на бикъ, чело низко, тѣсно, издуто надъ очитѣ, глава четвъртита, очи изпъкнали, зачервени, уста голѣми, зжби едри, рѣдки, опушени отъ постоянно висящата му лула. А ржцетѣ му, киткитѣ до раменетѣ! Боже упаци — като че нѣкой селски кацаръ дѣлалъ недодѣлалъ нѣкое чепато дърво и го захвърлилъ. — Жилитѣ му — цѣли вжжета. Ушитѣ направени на пита. Не се познаватъ уши ли сж, или парчета оръ-

фано месо — грозни, безформени. За сербезликъ носѣше върху пояса си коженъ силахъ и вжтре бучнати два стари кобура и дълга кама съ бѣлъ чиренъ.

Дойде Джалилъ въ селото, кажи го да се покаже, кажи го за гуляй, особено на сборенъ день. Дойде сума свѣтъ — дойде и той — прочутиятъ пехливанъ Джалилъ. Той не скриваше своето могъщество—ходеше изпъченъ, бавно, съ едри крачки, съ ржце хванати на гърба, гордо вирналъ голата си четвъртита глава.

Това бѣше по есенния сборъ — на день св. Дмитрий. Нашъ Порфиръ сваляше чували пиперъ и оризъ за кооперацията, докарани съ коли, тъкмо когато гордиятъ Джалилъ мина край него. Мина турчинътъ, видѣ съ каква лекота Порфиръ носѣше чувалитѣ, сваляше пълнитѣ сандъци сапунъ и захаръ, застана отстрани и го загледа. Ето го селскиятъ пѣдаръ край него и го закачи: „Хей, Джалиле, и ние си имаме юнакъ като тебе“. Джалилъ махна презрително ржка и рече: „Юнакъ ли? — кюлхане и половина!“

На село само да не кажешъ нѣщо — като муха завчасъ ще обиколи навсѣкжде. Разприказваха се, че турчинътъ казалъ за Порфира, че е кюлхане. Казаха му. Порфиръ отиде право при него. Завчасъ ги заобиколиха купчина любопитни; сбра се чаршията на китка. Порфиръ хвана Джалила за ржава и рече:

— Казалъ си, че съмъ кюлхане, а!

— Такъвъ си, отвърна последниятъ и злобно се озъби.

— Я да се опитаме — кой е кюлхане, рече Порфиръ, — нека се премѣримъ.

— Добре, рече турчинътъ и заоткопчва силаха, разсука пояса си, измъкна ризата и поиска отъ бакалина шепа зехтинъ и намаза ржцетѣ си, гжр-

дитѣ си, шията си . . . Порфиръ не мърдаше. Нито поясъ разсука, нито риза смъкна, нито се намаза съ зехтинъ. Но явно — чакаше — готовъ за борба. Турчинътъ разбра тактиката, отстѣпи нѣколко крачки и изведнѣжъ като буря полетѣ и блѣсна Порфира. Но последниятъ не мръдна. Като въ столѣтенъ джбъ се блѣсна турчинътъ и отскочи. После пакъ се доближи и почна да му извива рѣцетѣ, да го блѣска по гърдитѣ. А Порфиръ, не мърда; като че закованъ на едно мѣсто, като че посаденъ въ земята. Тогава, изведнажъ, дорде да се усетятъ, що стана, Порфиръ грабна турчина за ногата подъ колѣното и го вдигна високо, после веднага го обърна съ главата надолу и го захвърли на пѣтя.

— Кой е кюлхане, а, рече Порфиръ и се върна при колата да разтоваря.

Лъснатиятъ Джалилъ легна по очи въ прахоляка, като си мислѣше, че ще го сполети още нѣщо, но като не последва нищо, седна на синитѣ си гайтанлии чешири и после бавно стана. Взе си ризата, облече се, нави си пояса надвє-натри, закопча и сляха си, натѣпканъ съ оржия и дорде да го видятъ, изчезна отъ панаиря.

Всички се радваха на Порфира, че надви поганеца; искаха да го почерпятъ, но той отказваше на всички. Порфиръ не пиеше, нито пушеше тютюнь. Седна между съселянитѣ си и слушаше, какво си приказватъ. А да бѣше нѣкой голѣмъ на бой, не, срѣденъ ръстъ, повече кокалестъ, но гърди, гърди имаше отлични той: широки, изпъкнали, и мощни, силни рамене.

Да, юнакъ бѣше Порфиръ, но сиромасъ, сиромасъ си бѣше той . . .

— Омръзна ми тая сиромашия, Боже, викаше той. Нито двора ни дворъ, нито лозето ни лозе, ни кола, ни волове си имаме като хората. На мжка живѣемъ.

А майка му мило го погледне и ще му рече: „На-
ли си здравъ, чедо, това ти стига.

— Ехъ, мале, голо здраве, защо ми е?

Така думà той, тюфка се, въздишà, догдето се чу:
Порфиръ легналъ тежко боленъ. Ни докторъ помогна,
ни баби, ни врачки. И подъ езикъ му рѣзаха, пиявици
му слагаха, куршумъ му лѣха, и за сугреби му гре-
баха, но залинѣ горкиятъ, стопи се, живи мощи. Ли-
цето му заприлича на изгнила дюля. Само ваклитѣ
му очи лѣщѣха изподъ две тъмки дупки. Гайтан-
лиитѣ му вежди, черни мустачки прораснаха на ли-
цето му, като суха трева. Отслабна, не можеше
стомна да вдигне, вода да се напие . . .

Охкаше старата. Че той ѝ бѣше едничка по-
мощъ, едничка сѣнчица надъ главата... Свива ѝ се
сърдцето, скришомъ плаче, като вижда, какъ гасне
чедото ѝ, па започна да се моли день и нощъ: „Бо-
же, запази ми го, дай му здраве“. А и Порфиру
се живѣеше. Задумка тжпанъ, загърми сватба, той
се домъкне до прозореца — очитѣ си ще изгледа...
Чуе ли отдалечъ гласъ на тлъки и седѣнки, стане,
услушва се, подпре се на тояга и полечка се из-
мъкне на двора, слуша, слуша . . .

Майка му всичко виждаше, забелязваше, усѣ-
щаше . . . Порфиръ искаше да живѣе, жалъ му бѣ-
ше за младостъта.

Веднѣжъ майка му сложи ржката си на рамо-
то му и го запита:

— Чедо, искашъ ли да оздравѣешъ, а, искашъ
ли, кажи!

— Искамъ, мамо, простена той, едвамъ отлеп-
вайки засѣхналитѣ си посинѣли устни. Голѣмитѣ му
черно-жълти очи плувнаха въ сълзи. Грабна косте-
ливата ржка на майка си, заплака съ гласъ и за-
шепна:

— Съ камъни да ме товарятъ, но само здравъ да съмъ.

Майка и синъ се прегърнаха и дълго плакаха заедно.

Отъ него день Порфиру стана по-добре. Прояде, размърда се, очисти се жълтото отъ очитѣ му, лицето му се проясни, устнитѣ му се накървиха, гърбътъ му се изправи. За кжсо време се вдигна той, както си бѣше по-рано. Започна пакъ да работи. Заякна още повече. Страшнитѣ му гърди пакъ се показваха издути и алени изподъ разкопчаната му бѣла риза, и нѣмаше равенъ нему по сила, здраве, юначество.

Когато понѣкога нѣщо му дотежаваше, подокривѣеше, той се обръщаше къмъ майка си и младо хубаво булче съ думитѣ:

— Съ камъни да ме товарятъ, но само здравъ да съмъ.

14. I. 1940 г.

Гавазинъ

Събра попъ Танасъ доста пари — и сребърни, и златни, и бакърени — пълна торба — чужди, черковни пари, и рече да ги занесе на владиката въ Търново, както си му бѣше реда ката година. Срѣдъ зима. Прѣспи снѣгъ, може и вълци да го нападнатъ — презъ гора се минава, но трѣбва да иде, нѣма какъ. Па застава предъ кандилото, замоли се предъ светата майка Богородица, на св. Никола, на св. Георги, на св. 40 мъченици, да му бждатъ предна и задна стража. Проясни се лицето му, успокои се тревожното му сърдце. Облѣче си расото, сложи си калимявката, облѣче си и дългия кожухъ, па излѣзе на двора да стегне коня. Тъкмо рече да влѣзе въ кѣщи, видѣ, че по пѣтя върви Мустафа — заптия въ селото. Нѣщо му дойде на умъ: Я да поканя Мустафа да ми стане гавазинъ до града. Той е пехливанинъ, па и кобуритѣ му сж нови, ще ме пази, пѣкъ и за салтанатъ е хубаво — Като пристигна предъ митрополията, ще рекатъ: „Попъ Танасъ иде съ гавазинъ“.

Повдигна попътъ бѣлата си глава надъ оградата и подвижна: „Хей, Мустафа ефенди!“ Тоя се обърна и застава.

— Ставашъ ли ми гавазинъ до Търново? — ще ти платя.

— Защо не, папазъ ефенди, аслж азъ искахъ да отида до голѣмия конакъ.

Речено, сторено. Попъ Танасъ влѣзе въ кѣщи да донесе дисагитѣ. Тѣ, доста тежички. Въ единия дисагъ баба попадия бѣ сложила самунъ хлѣбъ,

суденце съ ракия, подпиперена солена сланина, половинъ суджукъ, а въ другия — торбата съ паритѣ.

Мустафа му помага да сложатъ дисагитѣ върху седлото. Но вижда той, че единиятъ дисагъ тежи като олово, а другия — лекъ. Дѣдо попъ се огледа, па отиде подъ навеса и донесе отъ тамъ голѣмъ камъкъ и сложи въ по-лекия дисагъ. — Така тѣ се изравниха, и дѣдо попъ се качи на коня. Мустафа го последва, отби се у дома, взе си коня и препусна следъ него.

Сжбота, януарий, студъ, снѣгъ, виелица. Вървятъ. Минаха селото, поледения друмъ, ето ги въ гората. А тя отрупана съ снѣгъ. Клонетѣ увиснали до земята, натежали отъ бѣлина. Ха тозъ завой, ха другия, полека, полека... Попъ Танасъ напредъ, Мустафа следъ него. Клонетѣ ги шибатъ и изронватъ по гърбоветѣ имъ голѣми фандѣци снѣгъ.

Върви дѣдо попъ, мисли си, какво да купи на попадията, на децата, колко му се падатъ отъ треби, унася се като въ дрѣмка. По едно време, чува той, че се цѣка следъ него. Веднѣжъ, че дважъ. Обърна се, що да види!? Косата му се изправи на главата. Бѣлата му брада затрепера отъ страхъ. Мустафа стреляше върху него. Но чудно, цѣка заптията, а кобурѣтъ не хваща. Пакъ цѣка, пакъ не хваща. Попъ Танасъ гледа турчина, цѣлъ трепери и като че ли самъ си чака смъртъта. Изведнѣжъ Мустафа се смъкна отъ коня и падна на колѣне предъ попъ Танаса: „Аманъ, папазъ ефенди, прости ми!“

Тогава чакъ дѣдо попъ се окопити и рече:

— А бе, що правишъ бе, Мустафа, що ти сторихъ бе, кузумъ?

— Искахъ да те убия, папазъ ефенди, но не можахъ. Изглежда, че си святъ човѣкъ. Видѣхъ, че носишъ пари — заради тѣхъ щѣхъ да те пребия. Моля ти се, прости ми!

— Богъ нека ти прости, Мустафа! Върни се, иди си! Азъ самъ ще продължа. Турчинътъ се качи на кобилата си и посраменъ заприпуска къмъ селото.

Стариятъ свещеникъ продължи пжтя си, извади помръзналия си юмрукъ изподъ широкия си ржавъ, заудря се по челото, думайки:

— Ама че съмъ свиня, голѣма свиня съмъ. Да ме простишъ, света Богородице, Майчице, и ти св. Никола, и ти св. Георги, и вие св. 40 мученици! Не тръгнахъ ли съ Ваше име! Не ме ли подкрепихте вие съ светаго Духа? Защо ми трѣбваше и тоя поганецъ? Хичъ бива ли да съмъ толкова глупавъ! Азъ на хората умъ давамъ Богу да се молятъ, вѣра да иматъ, че Той е и оржие, и щитъ, и закрила, и майка, и баща, а пъкъ азъ съ гавазинъ ще пжтувамъ. Дѣдо попъ друга госба не ще, съ гавазинъ ще пжтува... Отъ мене си ме е срамъ. А, ахъ, защо ми е тая пущина подъ калимявката, ахъ! Защо ли? Като я чукамъ сега, да видя, че е праздна. Ами това мое сърдце, дето тупа подъ расото, защо ми е то, че поганско сърдце подирихъ стража да ми бжде. А моето сърдце било само прицелъ — турчинъ въ него да се цели. Не е ли ми дадено и то, и главата ми, тѣ гавазинъ да ми бждатъ, съ тѣхъ Бога за подкрепа да моля. Още веднѣжъ, никой ми не трѣбва; така на халосъ щѣще да ми отиде животецътъ. Утре щѣше попадията жито да вари, и децата ми на пжтя да останатъ.

Върви попъ Танасъ, мушка съ обувкитѣ си здравото, хубаво добиче, провира се подъ навислитѣ снѣжни клоне и пакъ отвреме-навреме удря челото си съ песникъ и вика:

— На ти тебе гавазинъ. На ти тебе поганецъ да те пази. На ти тебе салтанатъ да продавашъ по Търновъ града.

Преглътни си

Стрина Раковица, като женѣше нейна Славка, дорде още не бѣха я забулчили, извика я въ килеря си, па ѝ рече:

„Славке, нѣщо ще ти кажа, чедо, преди да си отидешъ. Чувахъ те, гледахъ те, както Богъ ме научи. Каквото можахъ, дадохъ ти, каквото можахъ, помогнахъ ти. Имамъ още нѣщо да ти река. Послушай ме и запомни думитѣ ми.

Сега ти отивашъ при чужди, нови хора. Още ги не знаешъ, ни познавашъ... То, чедо, нѣма да е все по гладко. На, и свекъръ имашъ, и свекървата ти е още държеллива, па и зълви нека ти сж живи, че и девери, че и етърви... Все, кжща е, не е кабилъ нѣщо да се не поскарате. Зеръ още млада си, неопитна си, може да сбъркашъ нѣщо и да те сгълчатъ. Но ти, когато нѣщо те ядосатъ, ето що ще правишъ: преглътни си слюнката и... толкозъ. Нито дума! Речè нѣщо свекърътъ или свекървата, ти ги погледни въ очи, па си преглътни. Нито дума, чу ли, майка! Така съ всичкитѣ. Хайде сега отивай. Не вири очи да плачешъ. Сама си иска тамъ, като рече да се женишъ, не ти се излизаше на срѣща. Не плачи, не бой се, то, такъвъ е нашиятъ животъ. Все ще има отъ нѣщо, човѣкъ да тегли на тоя свѣтъ, не може иначе.

Стрина Раковица щѣше още нѣщо да рече, но нѣщо ѝ потрепери подъ лъжичката, дигна се топка въ гърлото ѝ, но се обърна къмъ одъра си, ужъ занарежда възглавницитѣ, ха, ха да заплаче, но стисна сърдце и излѣзе следъ Славка.

Славка, ободрена отъ майчини си думи, излѣзе въ одаята да я гласятъ за булка. Изрешиха дългата ѝ руса косица. Наспушаха по ситно оплетенитѣ редици лѣскави жици. Облѣкоха ѝ нова руба — дилена памучна рокля, извезана покрая, розова свилена блуза съ тантели около шията, вързаха ѝ наниз, маниста, мерджани, гривни по ржцетѣ. Обуха ѝ нови роганлии кундурки, съ панделки и тенекиена катарама. Сложиха ѝ булото, набраха го надъ челото, отдѣто спуснаха бѣлъ восъченъ венець чакъ до подъ ушитѣ ѝ.

Вънъ думнаха тѣпани, идваха да я взематъ. На двора наредиха маси, а по тѣхъ — чеиза на момата. Ето я, застана тя, около нея близки — родители и роднини. Заредиха се да я даруватъ и да ги дарува. Ето баща ѝ. Даде ѝ новъ чулъ и жива овца боядисана алено по гърба. Тя почва да се кланя, да се кланя чакъ до земата. Ржце кръстосани подъ гърди, кланя се Славка, кланя, кланя, после взима риза и чорапи и туря на рамото му. Майка ѝ слага въ ржцетѣ ѝ голѣмъ некалайдисанъ котелъ. Славка пакъ се покланя три пѣти до земата. Майка ѝ милно я гледа, едвамъ се сдържа да не писне съ гласъ, но пуститѣ му дребни сълзици, сами се ронятъ...

Заизреждаха се стрини, вуйни, вуйчовци, каки, баби — всички я даруватъ; кой саханче, кой тепсия, кой връшникъ, че даже и верига за огнище, пиростия, маши, решета, шиници, тенджери, а нѣкой и пари. Всички дарува тя по риза, по чорапи, пешкиръ, престилка, а на дружкитѣ си даде по огледалце и панделка.

Не малко плачъ падна, не малко се кланя невѣстата, не малко и свой даръ издаде тя. Заиграха хорце. Друснаха му и стари, и млади, и звани, и незвани. Поведоха я въ черква. Като запѣха другаркитѣ ѝ на изпращане:

Славке ле, мила другарке,
 Кжде си, Славке, тръгнала,
 Кому градинка оставяшъ,
 И равни двори хубави —
 И татко, майка, сестрици —
 Кжде ми, Славке, отивашъ...

Заплака и мало, и голѣмо. Като че не женѣха, а опѣваха—тѣй жално бѣше. И булката, плаче но предпазливо бърше очитѣ си, да не изтрие бѣлия пращецъ по бузитѣ. Изведнѣжъ засвириха весело — тръгнаха. Вѣнчаха я. Сега пѣкъ у момкови двори. И тамъ даруване, поклони, сълзи. Свекъръ ѝ доведе крава и дава повода Славки въ рждетѣ. Тя се кланя, кланя — деветъ пѣти се поклони. Стои свекърътъ като на тръни — сълзи рони — зеръ, първинко жени. Него дарува тя съ гайтанлии калцуни, риза, чорапи, поясъ. Следъ него свекървата, дава ѝ бѣли вълнени месали, а на китка вараклия съ червенъ конецъ — голѣма жълтица. Кланя се Славка, кланя до земята, сълзи рони, и всички около нея.

Зареждатъ се роднини—момкови. Пакъ тепсии, тави, връшници, ситѣ, легени, ютия, тигани, че и фенеръ...

Слагатъ трапеза. Почва ядене и пиене, тичане, провикване, думкане тжпанъ, свирене на кларнетъ и цигулка, — нѣма край. Свърши се сватбата. Заредиха се дѣлничнитѣ дни. Радваха ѝ се, нарадваха ѝ се на булката, па дойде день, че ѝ се поскараха. Първа свекървата, разбира се, и то за нищо. Славка се досѣти за майчинитѣ си думи, погледна свекърва си, стисна сърдце, сбра слюнка и преглътна — нищо не отвърна. Следъ свекървата, голѣмиятъ деверъ я нахока, после малкиятъ, после зълвитѣ, че и свекърътъ, че и момчето. Славка все преглъща и преглъща.

— Знаеш ли що, почнаха женитѣ на подбивѣ, Славка, като ѝ се скаратѣ, преглъща, мълчи си. Свекърътъ каза, че това не е лошо, даже много добро е. Казва: По-харно е да преглътне човѣкъ, отколкото да се сопне.

Чу Славка, че ѝ се смѣятъ за преглъщането и се засрами. Но когато дойдѣше да я строснатѣ пакъ, тя рече да преглътне, па се спре. Прости. За-мълчи си. Така днесъ, така утре, научи се Славка да търпи, да мълчи и безъ да преглъща слюнка.

Много благодарна бѣше майци си за този съ-ветъ; много подкладени огньове съ това тя угаси, много крамоли избѣгна, много зли думи уталожи.

Търпелива, отстѣпчива бѣше Славка, така че всички после наистина я обикнаха, особено свекърътъ и свекървата, а момчето най-много отъ всички.

14. I. 1940.

Минекша

Богата бѣше Минекша — богата и пребогата. Мжжъ чорбаджия, слуги и слугини, кѣщи и дворове, — наредба — умъ да ти заиде. Юключитѣ пълни съ нови дрехи, полицитѣ съ писани сахани, стаята напостлана съ карловски черги, шарени, меки, за хубостъ. До прозореца миндеръ, посланъ съ коприщенски губеррь. Като че ли нѣкой е набралъ букети най-красиви цвѣтя и ги е поръсилъ по зелена свежа морава... Това мѣсто е за дневната почивка на Минекша; тя си седи тамъ. Щомъ като се излупи отъ постелката — право тамъ. Ще ѝ донесатъ първомъ кафето, после закуската, а че и детето да накърми, което е вече окжпано и повито отъ слугинята.

Седи си тамъ Минекша отъ сутринь до вечерь. Превързала глава съ свилена шамия, покрая съ пѣстри китки, шити съ коприна върху конски косъмъ. Облѣкла е червенъ атлазенъ елекъ и рокля отъ тъмно-морава скжпа коприна, обула кадифени чехлички, обшити въ сѣрма; седи си тя тамъ — подпрѣла е тежката си дългокоса глава съ бѣла пухкава ржка, окичена съ елмазни прѣстени и гривни. Очитѣ ѝ, потънали въ тлъстина, гледатъ презъ прозореца, кой минава, где отива, съ кого говори, какъ и колко говори... Понѣкога ще продума нѣщо. Едвамъ отвори пълничкитѣ си алени джуни, отдето ще се покажатъ ситни маргаритни зѣбки, и ще викне: „Хей Райно, дай ми картитѣ“. И Райна, слугинята, дето стои надъ детската люлка, ще припне,

ще ѝ даде шарената тенекиена кутия съ картитѣ. Минекша я вземе, бавно я отвори, изсипва картитѣ въ ржката си и почва да ги бърка. Ето, изважда една карта. После пакъ ги разбърква, сече картата съ отдѣлената и почва да ги нарежда върху миндеря. Гледа си Минекша, гадае си жената, що има да се случи на нея, на кжщата, на мжжа ѝ, на дюгенитѣ . . . Ще се нагледа, па ще ги прибере въ кутиятата, и пакъ ще подпре съ ржка бѣлата си пухлеста буза.

Нищо не работѣше Минекша. Ама нищо, нищинко. Готвачката мѣси, готви; Минекша и не види, и не знае, какъ зимовината е наредена по каци и каченца — какъ руповитѣ, петмезитѣ и сладката сж направени, туршиитѣ, блажнината. Готвачката за кухнята, слугинята за детето, друга за стаитѣ, ратаятъ за дворна работа — конетѣ да очеше, нахрани, файтона да измие, хамутитѣ да лѣсне.

На дюгенитѣ двама слуги се разпореждатъ съ стоката — чували памуци, който после се нрепродава на фабриката. Мѣрѣха го, пренасяха го, запи сваха го; кой колко далъ, отде е, и колко има да му се плаща.

Па и мжжъ ѝ много-много не се притѣсняваше. Попрегледа тевтеритѣ, плати донесения памукъ. Чете и отговаря на нѣкои писма, приема поржчки; взема пари, заключи ги въ желѣзната каса, и това си е. Изпие си кафенцето и по цѣлъ день седи предъ дюкянитѣ си, играейки съ ключоветѣ си, нанизани на синджиръ. На дебелитѣ му влакнести прѣсти лжщятъ широки златни прѣстени съ издути скжпоценни камъни.

Тѣй бѣше то. Тѣй кара доста години. Но що стана! Нѣщо смѣткитѣ се объркаха. — Слугитѣ ли крадѣха, той ли не умѣеше, времената ли се измѣниха — пропадна си човѣчецѣтъ, и това си е. Извед-

нъжъ, като убитъ отъ гръмъ, падна тежкиятъ чорбаджия. Не стига това, но и болестъ дойде. Повлече се дѣсната му ржка и кракъ, взе да фъфли, задебелѣ езикътъ му и за месецъ - два—отиде въ гроба. Остана Минекша вдовица. Всичко отиде. И дюгени, и памуци, и коне, и кола, и слуги, и слугини. Остана само тя съ детето въ малката кжщичка въ двора, гдето спѣха слугинитѣ. Не можеше вече, клетата, да гледа презъ прозореца, па нѣмаше и време за това.

Трѣбваше хлѣбъ и за нея, и за детето. Взе да продава едно по едно отъ кжщи. Най-напредъ килимитѣ и губеритѣ, после кацитѣ, сждоветѣ, и то все пощо-зашо — не умѣеше тя, умътъ ѝ не стигаше. После продаде и изяде прѣстенитѣ си, гривнитѣ си, нѣкоя и друга закжтана жълтичка отъ низа ѝ, съ който отдавна мжжътъ ѝ опита да се спаси. Най-после, Минекша остана безъ нищо. Неусѣтно отнѣ, изправи се като топола, заоблича се като другитѣ жени въ басменко, въ димиенко... Започна да работи. Изпърво не знаеше нищо, но бързо се научи да преде. Почна да преде памукъ, вълна. Хубаво предѣше тя, здраво, меко, гладко. Харесваха ѝ работата и добре ѝ заплащаха. Научи се и да тъче. Най-напредъ просто платно, отъ оня ми ти жилавъ английски памукъ. По осемнадесетъ аршина отъкаваше на день, и то отъ двадесети номеръ. Ще си нахрани и облѣче детето, ще го прати на училище или при съседскитѣ деца на игра, па като седне: скърцъ, скърцъ, скърцъ, скърцъ. Често отмѣстя напрухитѣ, често отмотава задното кросно и навива отпредъ онова ми ти тънко кенарлия платно като ледъ.

Като видѣ тя, че може съ две нищелки, опита се на три, четири, петъ. Така хубаво се научи да тъче тия „пребири“, че нѣмаше равна ней въ това изкуство.

Дори като види купешки платъ, ще го поразгледа и после сама на своя станъ ще го изтъче. Прочу се Минекша. Моми и булки тичаха при нея да имъ показва. Тя ги учеше на това тънко тъкаческо изкуство, за което тѣ ѝ се отплащаха, кое съ топка масло, кое съ паница сирене, гърненце съ рупецъ, торбичка булгурецъ, или брашънце . . . И тя всѣкому съ радостъ показваше, научваше го търпеливо, не си жалѣше труда.

Чорбаджийскитѣ жени идваха при нея дарове за дъщеритѣ си да поръчватъ. Скъпо на аршинъ плащаха, не жалѣха, щомъ самата Минекша съ ржцетѣ си ще го отъче. Сами се хвалѣха после: „Хубаво е, защото Минекша го изработи“. Да, прочутата майсторица Минекша. Замогна се Минекша. Порастна момченцето ѝ, свърши градското училище. После тя го прати въ гимназия. Тя си го издържаше.

Развесели се Минекша. Стана подвижна — изви се като лозена пръчка. Кракъ не подгъваше отъ работа. Шеташе, пѣеше, тъчеше, тичаше, като младо момиче. Пръститѣ ѝ се бѣха сѣкашъ удължили и изтънѣли. По тѣхъ нѣмаше вече пръстени, но отъ работа цѣлитѣ ѝ ржце бѣха станали златни и сребърни.

15. I. 1940

Уроки

Стана му нѣщо на детето, и това си е. Откакто му се опули отсреща Гена Пунчовица, падна горкото цѣло въ огънь; подбѣли очички, премѣта се въ люлката, реве, пици, стиска юмручета, свива се на кълбо.

Какво да се прави? Ни докторъ има тукъ по колибитѣ, ни вѣтъръ. „Охъ, ще ми умре детенцето! На халостъ ще си отиде,“ вайка се майката и ходи зашурена изъ кѣщи.

Уплаши се невѣстата. Ни тѣй, ни тѣй. Окѣпа го, намаза го съ лойчица, даде му да бозае, носи го, дандурка го, дори му запѣя горката. Не миряса. Па го остави. Да става, каквото ще. Седна до люлката му, захлюпи очи, па писна, зареди като на умрѣло: „Леле, ще ми умре детето, ще ми погине Манолчо, ще ми отлети менъ гълѣбчето. Леле, леле... Кѣде е сега баща му? Хваналъ е доле по ромъния, хичъ не ще да знае, че детето му отива. Где да ида, що да правя, кѣде да се дѣна. Леле, леле, леле! Какъ да ти помогна, мамино жѣдено чедо, не ти разбирамъ мѣката. Продумай ми, кажи ми, що ти е, или само пипни съ рѣчица, дето те боли, мама ще те целуне, мама ще те излѣкува.“

Плаче булката. Изпърво тихичко, па сетне засили, завика, като че вѣтре колятъ нѣкого. Плачатъ и двамата — и дете, и майка. Кучето надникна на вратата, задуши, сякашъ нѣщо чуждо се бѣше промѣкнало вѣтре, чуждо, недобро. Котката, що лежеше до нозетѣ на Манолча, скокна, уплаши

се, да не би да я обвинятъ нѣщо въ тая работа, сви се до прозореца и запримига виновно.

Изъ пжтя мина баба Вела. Излѣзе да лови кокошка, дето ѝ снася по чужди положии, губи си яйцата; иска да я хване, съ връвчица да я върже при тѣхния пологъ, тамъ да носи, у тѣхъ. Върви баба Вела, дебне кокошката; взела царевица въ ржката, мами я, па нѣщо взе да се услушва. Горе, надъ пжтя, у Румѣнини се плаче. Що ли ще е, хвала Богу! Прекръсти се тя, бутна вратника и влѣзе. Кучето я срещна съ радостно скимтене. Зарадва ѝ се като човѣкъ, едва не ѝ заговори, да ѝ се оплаче отъ олеията въ кжщи.

Плахо пристжпя бабата. Надникна първо, съ единия кракъ вѣнъ, да види, чувай Боже, да нѣма опнато умрѣло, или закланъ човѣкъ, или огненъ змей да не е налетѣлъ невѣстата. Нѣма нищо. Люлката виси отъ тавана. Шарена бѣла люлка, вързана съ ситно плетени вълнени тракла, въ нея дете рита, пици кански, а до люлката седнала майка му, невѣстата Румѣна — плаче, плаче, нарежда, че тавана вдига.

— Що, що има, — пристжпя баба Вела и дърпа невѣстата за рамото. Румѣна открива очи, па още по-силно изплака, като видѣ до себе си жива душа и добритѣ съчувствени очи на старата жена. — Манолчо ще ми умре! — писна тя.

Бабата взе детето на ржце, побара главицата му съ грапавата си костелива ржка, хвана боситѣ му крачка, що като трендафилчета надничаха изъ подъ разсуканата пелена.

Румѣна млъкна и съ просълзени очи безпомощно загледа детенцето си.

— Уроки е, отсѣче баба Вела, — ще му мине. Дай ми едно яйце. Румѣна скочи. Отиде на полога и донесе прѣсно яйце, току-що снесено, още топ-

личко. Съ едната ржка бабата държи детето, а съ другата — бѣлото яйчице. Невѣстата я гледа съ широко отворени очи, сякашъ това не бѣше баба Вела, а сама пресветая Богородица.

Бабата приближи яйцето до устата си, про- шъпна нѣщо, после го завъртѣ три пѣти около гла- вата на детето и изведнѣжъ блъсна яйцето върху изпотеното челце на Манолча.

Отъ удара ли, отъ що ли, детето се стресна, престана да плаче. Потече по лицето му отъ бѣл- тъка. Въздъхна си клетото, като че бѣше изкачило голѣмъ баиръ. Бабата оми личицето му съ водица, духна върху челото му и си тръгна. Невѣстата не се помнѣше отъ радостъ. Прегърна бабата, захълца на рамото ѝ, па скокна къмъ голѣмия си дървенъ ковчегъ — измъкна нова риза. Сложи я върху рж- цетѣ на бабата и рече:

— Ти баща, ти майка, вземи и носи за здра- вето на Манолча. Баба Вела взе ризата, поусуква се, потегли се, па усмихната отвърна:

— Сполай ти. Нека да е така. И пакъ отиде съ царевицата да мами изгубената си кокошка.

15. I. 1940 г.

Тефтеритъ

Зане може дѣдо Райчо. Взе да се подпира на тояга, повлече се, прегърби се, потъмнѣ. А не бѣше старъ — едвамъ качваше къмъ шесдесетъ и петъ.

Живѣеше си дѣдо Райчо съ бабата; снахи още нѣмаше. Синоветѣ му следваха; единиятъ за адвокатъ въ София, а другиятъ—инженерство въ чужбина. Подържаше ги той и двамата леко-леко. Имаше се доста имотъ, но най-важниятъ доходъ бѣше отъ кръчмата — първата въ малкия Сръдногорски градецъ, първа по голѣмина, личенъ изгледъ, още отъ далечъ, съ голѣмитѣ лозници отпредъ за сѣнка лѣтно време, па и за грозде. Предъ тѣхъ имаше маси, столове и винаги развеселени отъ винцето хора.

Дѣдо Райчо прекупваше виното отъ селяци, които му го докарваха отъ околнитѣ села, той го наливаше въ грамадни бѣчви, до устието на които се отиваше съ високи стълби. . . Отъ него купуваха по-дребнитѣ кръчмари, а и на дребно продаваше не малко. Где има, где нѣма винопийци, но при него ще има — едно че кръчмата му бѣше на чаршията, друго — чиста стока продаваше той, па и приядкитѣ му бѣха отъ най-хубавитѣ. Оная ми ти пиперлия луканка, а до нея морава армея ситно нарѣзана въ жълта паница, полѣта отгоре съ зехтинъ. Или пѣкъ червена туршия, правена съ медъ. Често на масата изнасяше и прѣсна пържена рибка, туку що уловена отъ рѣката. Где го има това на друго мѣсто. Само при дѣда Райча. И кметъ, и попъ, и даскали, и пи-

сари, и секретарь, и сждия все тамъ. Идваха и свирачи да свирятъ. Който не е чулъ на Хасанъ свирката — нищо незнае.

Той не свири, ами говори. Ония ми ти мургави пръсти като свѣткавица бѣгатъ по струнитѣ, достигатъ чакъ до магаренцето. Свири, свири Хасанъ, па поотслаби свиренето и викне та запѣе. Всички го зяпватъ. Въ кръчмата става тихо, като въ черква. Даже и черпнята спира — прехласнали се въ Хасана. Хубавиятъ му ясенъ гласъ ечи меко и звучно, живо и пламенно, както чернитѣ му египетски очи...

Когато Хасанъ рече да отдѣхне, почне черпнята. Първо него почерпять, канятъ го, молятъ го, но той едвамъ ще изпие чашка, две — не по-вече. Това бѣше научилъ отъ баща си. Може би на това Хасанъ дължеше имотеца си. Казватъ, че дома му било наредено като у дѣда попа. Въ кръчмата лѣхне нѣщо задушевно, приятелско, което вѣнъ го нѣма. Всѣки се надпреваря да черпи. Всѣки иска да се отсрами, да даде нѣщо по-вече отъ себе си, да надмине другия.

Дѣдо Райчо съ момъка си работи непрекъснато. Налива, разнася, брой паритѣ, па негде и позаписва на тефтера — пѣргавъ като младо момче гледа да услужи всѣкому. Като подпретналъ ржкави на бѣлата си риза, одето се подаватъ чисти, мускулести ржце, само налива съ подпечатаното тебекиено кило въ половачета и четвъртачета. Русь, синеокъ. Очитѣ му гледатъ весело подъ гжститѣ рошави вежди. Като се засмѣе, ония ми ти бѣли едри зѣби, като на младо ждребе се лѣскаатъ подъ рунтавитѣ му завити мустаца, що стигатъ чакъ до ушитѣ. Носѣтъ му длъшѣкъ, правилень, съ тънки трептящи ноздри, показващъ у него нравъ живъ и отлично дишащи здрави гърди. Само косата му бѣше вече доста прошарена, но това му при-

даваше нѣщо бащинско, добро. Широкитѣ му гайтанлии потури, предени и тѣкани отъ самитѣ рѣце на добрата му стопанка, бѣха пристегнати съ широкѣ поясъ, стигащѣ току-речи чакѣ до подмишницитѣ.

Не само виното, но и ракията му не бѣше лоша. Налѣшѣ малко въ чашата, долѣшѣ я съ вода, тя побѣлѣе като млѣко, заискри и заподскача въ дебелията стѣклена чашка. До нея закуска — едѣръ фасуль-бамбалѣ съ ситно нарѣзанѣ отгоре кромидѣ, или настѣргана рѣпа, полѣна съ оцетѣ и шарланѣ. Ехѣ, само да пиешѣ! Стотачетата се пълнѣха и празнѣха по маситѣ; чекмеджето му прашеше отъ левове, петолевки, десетолевки, па често пѣти и лѣскави столовчици глѣтнѣше дѣлбоката му каса . . . Не малко дѣлгѣ записваше той и по тѣфтеритѣ си. Имаше доста да взема. Крѣчмаритѣ отъ долната махала не си бѣха платили виното и за ланска година. Тоя, срещу него, и той — онзи до училището си нѣмаше хаберѣ да плаща, и други, и други . . . все много, все голѣми пари. А колко дребно имаше да взема, не питай. Току-речи нѣмаше кѣща, която да не бѣше позаписала нѣщо. Нѣкои му плащаха въ натура. Донесатѣ му овесѣ, ечмикѣ, царевича, нѣкоя прѣсноодрана свинска кожа, овча, козя или агнешка. Прибере ги дѣдо Райчо. После ги препродава на други тѣрговци, разбира се, всѣкога съ доста печалба. Но, други пѣкъ, нищо не донасяха, и даже още притуряха. Не го бѣше много еня за това, защото знаеше, че ако нѣматѣ пари, имотѣ насреща иматѣ я. Ще имѣ вземе нѣкоя нивица, или воловцетѣ, или кравичката . . . Знаеше си той, и затова, дойдѣше ли нѣкой такѣвъ за вино, той го поподсети за плащане, но тоя, като вдигнѣше рамене, дѣдо Райчо пакѣ, както и преди, любезенѣ, услужливѣ, налѣе му винце, ракийка.

Но, закрѣя той. Закрѣя, почернѣ, прегърби се. Просто да не го познаешъ. Ония руси, дългорестисти вежди сякашъ увиснаха, като осланена трева. Угасналитѣ му очи едвамъ блѣщукаха. Подъ тѣхъ остана само носътъ му изостренъ, доста отънѣлъ, съ сини жилчици по него. Кой би казалъ, че това е юначината дѣдо Райчо. И по докторъ ходи, чакъ на хисарскитѣ бани седѣ, и по Вършецъ, и по Звонци, не би и не би. Нищо му се не ядѣше, езикътъ му побѣлѣ като отъ живъ вжгленъ опаренъ. Нѣщо го притиска на корема; рече да въздѣхне, рѣгне го въ черния дробъ и не може повече. Затова, започна бавно да ходи и ситно да крачи, да не се заморява... Почна да се подпира и на тояга... Толкозъ отънѣ, че диплеститѣ му чешири още повече се задиплиха, защото бѣше се стопило едрото му тѣло, и останаха само кокалитѣ.

Бабата видѣ, не видѣ, па затвори кръчмата, а и той престана да излиза. Идваха синовецѣ му, носѣха му разни лѣкарства, понуди чакъ отъ странство, но пакъ си отиваха, защото трѣбваше да се завърши започнатото образование.

Легна дѣдото и не стана вече. Подпрѣнъ на възглавница. Завитъ съ басмянъ шаренъ юрганъ едвамъ наднича отъ постелкитѣ. Ржцетѣ му восьчни, едвамъ поематъ чашката съ млѣчице за нѣкоя и друга глѣтка.

До главата му полица. Тамъ сж тефтеритѣ му, три голѣми, подвързани съ картонъ, умазани тефтери. Той често поглеждаше къмъ тѣхъ и едвамъ продумваше: „Тамъ има много пари, следъ мене да си ги искате. Кое съ добро, кое съ зло, вземете си ги; тѣ ще ви потрѣбватъ“. Бабата поклащаше загрижено глава; не ѝ бѣше ней и дългове да събира, имаха си всичко, па и тя нѣма да живѣе два вѣка я...

Веднажъ дѣдото сънува сънъ.—Той рѣдко спѣ-

ше, но види се, отъ Бога стана така, заспа. Сънува той, че стои предъ райскитѣ врата. Стои дѣдо Райчо и държи подъ мишница тритѣ си кръчмарски тефтеря. Иска да влѣзе вжтре. Но щомъ рече да прекрачи прага, вратата изведнѣжъ се стѣснява, че ни тѣ, ни той могатъ да се провратъ вжтре. Отстѣпва дѣдото крачка, вратата пакъ се разшири; поиска да влѣзе, но тя пакъ се стѣснява. Много му се иска да влѣзе вжтре, та закрепи тефтеритѣ въ камънацитѣ, на височко, остави ги и — мина презъ вратата! Чудно, значи може да се влѣзне. Гледа вжтре, омайно хубаво, да гледашъ, да се не нагледашъ, но изведнѣжъ се досѣти за тефтеритѣ, подскочи, върна се и си ги взе. Сега вече ще си вземе и тѣхъ, ще влѣзе безъ друго. Но, пакъ вратата се стѣсни, и той отново остана вѣнка. Пакъ остави тефтеритѣ, пакъ влѣзе, пакъ се замая отъ райскитѣ хубости. Онова ми ти пролѣтно небе, нѣма слънце, а свѣти, свѣти. Текнали сребърни ручейки, пилци, шарени като джгата, хубави, прехубави, запѣли сладко, пресладко. По дърветата плодове, така висятъ по клоноветѣ, зрѣли, сочни, само да посегнешъ и ще си откъснешъ. Но пакъ се досѣти за тефтеритѣ си, излѣзе вѣнка да си ги прибере. Тѣ така си и стоеха върху камънака, никой ги не бѣше бутналъ. И тозъ пѣтъ съ тѣхъ той не можа да влѣзе. Така се и събуди. Вмѣсто тефтери, въ ржката си здраво стискаше юргана. Цѣлъ бѣше изпотенъ. Разказа съня на стопанката си, и тя, тихичко, загледана въ запаленото кандилце, рече: „Душа имаме, трѣбва да се знае, че предъ Бога ответъ ще даваме“.

Наближи зимна ваканция. Оня отъ чужбина се изтърси. Дойде си и адвокатчето. Дѣдо Райчо едвамъ дочака да ги види.

Ето и Бждни вечеръ. Обичаятъ бѣше да бжднуватъ въ хижата при огнището. Запалиха бждни-

ка, накладоха буенъ огънь. Старецътъ пожела да седне до огнището. Послаха му дебелъ дюшекъ, увиха го съ вълнена черга, подпрѣха го съ възглавници и той изпружи срѣщу огъня костеливитѣ си нозе, обути въ дебели чорапи.

Послаха слама, после черга, после чистъ бѣлъ месалъ. Сложиха отгоре бждневечерската баница, туртичката съ парата, шарената паница съ хошавъ, кошчето съ орѣхи. Залепиха вощеница на стомната и се приготвиха за молитва. Той не можеше да стане, но държеше прѣстено кандило съ запаленъ измирѣ, и тихо и многократно шепнѣше :

Господи помилуй,
Господи помилуй
Господи помилуй . . .

Дълго повтаряха тия думи и кадѣше съ ржка. Синоветѣ му стоеха до старата, затворили очи, унесени въ душешевния шепотъ на болния, отъ запаления темянъ и собственитѣ си мисли . . .

Седнаха. Майката разчупи питката. Даде всѣкому по дѣлъ, остави за св. Богородица, за кжщата, за нивитѣ . . . Парата се падна на адвокатчето . . . Започнаха да се хранятъ. Дѣдо Райчо не можѣ нищо да яде. Гледѣ синоветѣ си, гледѣ стопанката си и ха, ха нѣщо да рече, па се спотаи. Свърши се вечерята. Трапезата оставиха нераздигната, да си хапнатъ вси кжщнии духове за здравето на стопанитѣ. Тогава болниятъ рече :

— Я ми донесете тефтеритѣ! Бабата ги донесе, сложи ги предъ него. Тогава той събра всичкитѣ си угасващи силици и се обърна къмъ синоветѣ си:

— Ето ги тия тефтери. Пълни сж съ хорски борчъ. Азъ не мога да се грижа вече, ето, отивамъ си. Кажете, какво да правимъ съ тѣхъ?

— Какво ли,—рече адвокатчето—за шест месеци всичко ще си вземемъ. Като пратя единъ полицейски приставъ, всичко ще опише на длъжници-тѣ: и ниви, и крави, и коли, и волове, и котли, па и чеизитѣ на момитѣ.

— А ти, обърна се той къмъ по-малкия.

— А че и азъ, каквото бакѳ, и азъ се съгласявамъ. Ето, ние свършваме вече; менъ остава още само една годинка. Ще се приберемъ и ще уредимъ всичко. Но трѣбва да видимъ, що що правимъ съ имота. Той е толкозъ голѣмъ, че ние не ще имаме време да се грижимъ за него. Може би ще е по-харно да го продадемъ и да се заселимъ въ столицата.

Дѣдо Райчо ги изслуша, па продума: Продайте. Ваша воля е, но имамъ още нѣщо да ви река:

— Обичате ли ме? — внезапно ги запита той.

— Да, тате, задружно отвърнаха двамата и се изправиха на нозе.

— Обичате ли ме вие истински, жалите ли ме, кажете ми правичката — пакъ ги запита той.

—Тате, разплака се адвокатчето—и се наведе да целува восъчната му ржка. Обичаме те, жалиме те, татенце... Майката зарони сълзи; инженерчето я прегърна и започна да милва бѣлата ѳ коса надникала отъ забрадената кърпа. Той плачеше като майка си и целуваше ржцетѣ ѳ, думайки: „Какъ можете да мислите, че не ви обичаме — вий всичко сте ни дали — за насъ се трудихте цѣлъ животъ. Обичаме ви, обичаме ви и двамата“.

— Стига, рече стариятъ. Сега кажете ми, готови ли сте да изпълните последната ми воля.

— Готови сме, тате, щото кажешъ, то ще бжде. Ще го сторимъ веднага. Даваме ти честна дума, изговориха и двамата.

— Добре, каза той. Тогава, вземете всѣки

единъ отъ васъ по единъ тефтеръ въ ржцетъ си, и ти, обърне се къмъ старата; тѣ се наведеха и ги взеха отъ пода.

— Сега, продължи той—хвърлете ги въ огъня“.

Тѣ застанаха като вковани. Загледаха се слисани единъ въ другъ, после къмъ него, мислейки, че стариятъ се шегува, че ей сега ще прихне да се засмѣе и ще каже, че се шегува.

Но той пакъ повтори:

— Хвърлете ги въ огъня ви казвамъ. Азъ не искамъ моята челядь да се храни съ сиромашки сълзи. Ехъ, пили, яли селянитѣ, нека имъ е просто отъ мене. Нека рекатъ нѣкога: „Богъ да прости дѣда Райча“.

—Така искамъ, това е последната ми дума, хайде!

Майката първа захвърли въ огъня умасления тефтеръ, и после двамата ѝ сина. Настъпи мълчание. Старецътъ взе въ ржката си чепатата си тояга и почна да натиска пламналитѣ главни върху запалената хартия. Той мълчеше, очитѣ му станаха необикновено свѣтли и хубави, като че бѣха очи на светия.

Когато пламъкътъ глътна и последната страница, и изчезнаха всички драскулицы по тѣхъ, той рече:

— Занесете ме въ леглото! Безмълвно го вдигнаха синоветѣ му и го сложиха въ постелята. Три дни капка вече не сложи въ уста, нито продума. На третия день на Коледа угасна. Тихо склопи очи. Лицето му бѣше озарено съ чудна усмивка. Нѣкакво божествено спокойствие бѣ озарило тия груби черти, това измжчено отъ физически страдания лице. Челото му излжчваше неземна свѣтлина.

Навѣрно сега душата му, освободена отъ последния земенъ товаръ, лека, радостна, невъзпирана отъ никакви земни вериги, навлизаше въ блажената обителъ, где „нетъ скърби и страдания, но жизньъ безконечная“.

15. I. 1940 г.

Салепъ

По улицитѣ на Добричъ върви двадесетъ и три—двадесетъ и четири годишенъ младежъ. Носи въ ржката си лъскавъ гюмъ съ малка пещичка подъ него, която подварява течността. Това е салептъ, що толкозъ обичатъ да пиятъ нѣкои хора сутринь презъ мразовита зима. Отъ гюма излиза пара. Въ другата си ржка момчето носи стомна съ вода, съ която измива чашкитѣ отъ салапа, изпитъ вече отъ любителитѣ на това питие.

Момчето си напѣваше нѣщичко и отвреме на време се провикваше съ гърлестия си гласъ: Салепъ! Салепъ! Салепчията! Салепчията! Отъ уста-та му при всѣко провикване излизаше гжста пара отъ топълъ въздухъ, който ограждаше лицето му съ тънка мъгла. Момъкътъ бѣше облѣченъ бедно и чисто. Върху грубатѣ му шаячни панталони се обтѣгаше възтѣсно палто — кжсо, изпукано по ржбоветѣ, като да му го бѣше далъ нѣкой по-малкъ отъ него. Ржкавитѣ му едвамъ достигаха подъ лактитѣ, така че ясно се червенѣеха голѣмитѣ му здрави помръзнали ржце. Обутъ съ чорапи и терлици надъ жълти груби покърпени калеври. Запа-салъ бѣла престилка съ два голѣми джоба по нея. Мургавъ, съ гжста кждрава коса, която пада обилно изподъ увисналъ омекналъ каскетъ. Лицето му доста поруменѣло отъ студа, още повече правѣше да изпъкватъ красивитѣ му джговидни вежди, едвамъ наболитѣ му черни мустачки. Ваклитѣ му очи гледаха открито и весело.

При всѣко подвикване: Салепъ, салепчията, отъ устата му излизаше такава гореща пара, каквато и отъ жълтия му гюмъ . . . Повървѣ той изъ улицитѣ. Мина чаршията. Тамъ нѣкой го повика да се почерпи отъ това чудно питие, види се много приятно за измръзналитѣ калфи и чираци, що разпалваха мангали предъ дюкянитѣ си.

Бодро върви салепчията. Подъ нозетѣ му хрущи твърдиятъ снѣгъ. Не малко чашки продаде той. Не малко пари сложи въ дълбокия джобъ на бѣлата си престилка.

Отсреща се отвори прозорецъ, отдето го повика старъ дѣдо. Той отърча веднага, поднесе чашката и преди да поеме подадената му пара, бодро извика: „На здраве!“

Така обиколи цѣлата чаршия, улицитѣ край нея, после зави задъ училището, оградено съ висока дървена ограда. Изведнѣжъ нѣщо настѣпи подъ нозетѣ си. Наведе се, що да види! Кожена кесия, пълна съ сребърни пари. Завързана отгоре съ дебелъ черъ гайтанъ. Остави гюма, взе я, подържа я въ ржцетѣ си и, безъ много да се бави, сложи я въ джоба на палтото си, така че тя почти цѣлата надничаше отъ тамъ. После пакъ вдигна гюма и стомничката си и взе отново да се провиква: „Салепъ! Салепъ!“ Така вървѣ доста, измина дългата улица и зави къмъ общината. Отсрѣща по тѣсния камененъ тротуаръ се зададе низъкъ, дебелъ човѣкъ. Облѣченъ полу-селски, полу-градски. Приличаше на нѣкой богатъ джамбазинъ, който хемъ искаше да подражава на гражданитѣ, хемъ не можеше да се отърве отъ селската си мода. На издутия му коремъ лъщѣше дебелъ златенъ синджиръ съ пѣстри висулки.

Личеше си, че е много разтревоженъ. Бързаше, озѣрташе се навсѣкжде и ржцетѣ си държеше раз-

гърнати така, като че ли се готвѣше да хвъркне. Лицето му тъмно-червено — очитѣ му гледаха диво — приличаше на умопобърканъ. Като видѣ салепчията, подвикна му отдалече: „Хей, момче, отде идешъ?“ Салепчията застана, остави сждоветѣ на земята, взе да духа върху посинѣлитѣ си ржце и спокойно отговори, где е миналъ. Тогава онзи съ златния синджиръ го запита, дали не е видѣлъ нѣщо на снѣга, не е ли намѣрилъ нѣщо.

— Да, намѣрихъ, рече салепчията. — Намѣрихъ коженъ джуданъ съ пари, ето го. И той измъкна натъпканата тежка кесия отъ джоба си.

— Тѣ сж мои, изрева черниятъ тантурестъ човѣкъ и грабна кесията. Изтърсилъ съмъ ги отъ връхната си дреха, що бѣхъ привързалъ на коня си.

— Сполай ти, каза той и се върна, бързайки, вече прибралъ ржце къмъ джобоветѣ си.

Момчето духна още веднажъ върху ржцетѣ си, повдигна сждоветѣ си, и като че нищо не бѣше се случило, пакъ продължи да обикаля изъ улицитѣ на Добричъ.

Лицето му остана пакъ спокойно и весело, както и преди... Чуваше се ясниятъ му бодъръ гласъ: — Салепъ! Салепъ! Салепъ! Колчемъ нѣкой го повикваше за чашка отъ благодатното питие, той се се затичваше, наливаше и казваше: „Наздраве!“ следъ изпиването, прибираще паритѣ и, весело загледанъ съ яснитѣ си кротки очи, вървѣше исправенъ като топола съ изпѣчени здрави младежки гърди. Снѣгътъ пѣеше подъ стжпкитѣ на този синъ на народа.

15. I. 1940 г.

Костенурката

Сгушилъ се Бойчо Гудевъ въ гжстия шубракъ, сковалъ се неподвижно на едно мѣсто, като че ли тамъ е поникналъ. Не смѣе да шавне, че ще зашумоли, може да го чуе наблизо чуждиятъ патрулъ и после . . . смъртъ.

— Гдѣ ли сж нашитѣ,—мисли си той. Зарови ме граната; колко време съмъ лежалъ зашепатенъ, не зная. Но когато се освестихъ, около мене нѣмаше никакой вече — срѣднощъ. Далече се чуваше тътенъ на далнобойни орждия. Щракане на картечници, пушечна стрелба, но кои сж това—наши или неприятель, не зная. Повлекохъ се по земята и до съмване се сгушихъ въ тая гора. Тукъ съмъ отъ три денонощия. Гладенъ съмъ, гладенъ съмъ, но да тръгна, не зная накжде, ще ме хванатъ турцитѣ и свършено е съ мене.

Така си размишляваше Бойчо полу-седналъ, полу-легналъ, притиснатъ отъ гжстъ лещакъ — стои, не мърда.

— Ахъ, да мога да легна поне, хубавичко да се изтегна, нищо не ща. Може би тогава и гладътъ по-лесно ще ми мине . . . Размишлява той, но не смѣе да шавне.

Гората, хубава, китна, въ цѣлата си лѣтна премѣна. Около Бойча високи мълчаливи дървета, цвѣналъ здравецъ, гороцвѣтъ. Но до природна хубостъ ли му е нему сега. Гладенъ е той, много е гладенъ. Горчилка му е въ устата. Усѣща дѣхътъ си на гнило . . . Главата го боли, сжщо усѣща болки и по цѣлото си тѣ-

ло слабостъ. Като че сж разсипани всичкитѣ части на тѣлото му и не може да ги събере. Кара го на сънъ — дрѣмка. А деньтъ преваля — четвъртиятъ день е днесъ. . .

Небето ясно. Младъ месечко изви рогче и потъна задъ горитѣ.

Звездицитѣ се зананизваха по модрата небесна одежда — везани отъ чудно изкусна ржка. Ето го Стрелець — ето го Орионъ — Златниятъ Орионъ. И Вега, бѣла Вега, Алтаиръ, ето и Косата на Вероника, ето и Касиопея. Той разпознаваше звездитѣ, които нѣкога, съ карта въ ржка изучаваше и различаваше. Но лошо му е, лошо. Ето вече, още малко, ще се отпусне, и да става, каквото ще. Привиждатъ му се разни нѣща. Като че нѣкой излива отъ варелъ бистра вода — налива я въ чиста кофа . . . Ахъ, да може да сложи устни тамъ и да пие, да пие. Жаждата му е по-силна отъ глада. Друга картина: Множество шишета съ вода и съ залепени по тѣхъ етикети — едно, две, три, четири, петъ, много, много! Нарездатъ се като войници. Взводъ, рота, дружина, полкъ . . . Маршируватъ, после се въртятъ, заставатъ мирно, кланятъ се, навеждатъ се, фуражкитѣ имъ падатъ, не, тапитѣ, и водата се излива въ кристални чашки . . .

Нѣкой му поднася хлѣбъ, току-що изваденъ отъ фурната. Разчупва го. — Вжтре полу-стопена бучка сирене. Посѣга да си вземе, да си отчупи само едно залче. Иска да дѣвче, да дѣвче, но нѣма сдла да посегне, и видението изчезва.

Примракъ. Тѣтенътъ заглѣхва. Но тупуркането на коне, картечница, пушечната стрелба не сж далечъ. Стъмни се. Той събра всички сили и се смъкна на земята. „Да става, каквото ще. Лѣгамъ доле, защото ще полудея отъ тия храсти. Искамъ поне убаво да се обтегна и да спя, да спя . . .“

Смъкна се Бойчо и взе да пълзи по ржце. Тъмно. Звездитѣ почнаха да се скриватѣ въ нѣкаква бѣла мрежа, която скрива дивния имѣ блѣсъкъ. Предѣ очитѣ му дърветата като застрашителни човѣшки призраци заставатѣ предѣ него — сѣщински живи хора. Продължава тихо да пълзи. Умора и слабостъ го притискатѣ; сѣда на земята. Замириса му на здравецъ и прѣсна земя. Опита се да стане. Хвана се за единъ тъменъ стволъ и полека се изправи. Свѣтулки проблѣсваха край него, и той ги проследи съ копнѣющъ погледъ. Нощни птици запрепераха съ крила и го изплашиха. Чува се шумъ отъ ступване сухи клечки. Той се сниши . . . Що ли е? Стѣпкитѣ сѣ близо. Тѣ сѣ леки, дебнещи. Приближава сѣнката на низка фигура — странна — четирикрака е. Очитѣ ѣ блѣскатѣ въ тъмнината съ дивъ зеленъ пламъкъ. Но, като усѣти близостъта на друго живо сѣщество, връцна се изведнажъ, и Бойку се мѣрна дългата опашка на лилица . . . Стана му нѣкакъ си и страшно, и скръбно. Унесе се той. Орионъ вече превали къмъ западъ. Той се помъчи да преброи едритѣ звезди и не можеше. Тукъ, самъ, безъ нигде никого на свѣта . . . Що да прави? На кжде да върви? Кжде сѣ българскитѣ войски — где се намира той?

— А дома е тѣй хубаво сега! Тамъ, въ голѣмия дворъ лехитѣ съ благоуханнитѣ цвѣтя . . . На дъното е лѣтното огнище подъ широкия навесъ. Тамъ той презъ лѣтната жега върху плетенъ столъ съ възглавничка на сѣнка си седи и си чете руски и френски автори, готви държавенъ изпитъ . . .

Чете, чете, поизмори се, стане, мине край плоднитѣ дръвчета и самъ си набере, каквото иска и колкото иска. Ето, тази лѣскава ябълка му харесва; простре ржка, извие клонъ, откъсне я и вбие въ нея яки бѣли, зѣби . . . После майка му го ви-

ка за обѣдъ. Тутманикътъ е готовъ. Тя го разкъсва съ малкитѣ си ржчички, а той се разплита предъ него като нѣжна дантела, само отъ масло и сирене...

На судурмата саксии голѣми индришета—бѣли, розови. Мушкати — алени; бѣли, кървави и снѣжни каранфили. Менгушки, бегонии, ледниче. А тукъ гладна смъртъ. Както казватъ, — на произвола на сждбата.

— Колко жалко, безпомощно сжщество е човѣкътъ! Създаденъ по една случайность, захвърленъ безцелно на свѣта, животътъ му е пълненъ само съ страдания. Какъвъ е смисълътъ на живота? Защо се ражда той и защо умира? Каква безсмислица е всичко туй! Мжки, трудъ, работа непрестанна — една микроскопична победа, изкупена съ толкозъ мжчноти. И... ненадейно смъртъ. Или пъкъ дълга мжчителна болестъ, ужасни страдания, непрестанни горчевини... Наистина, ще кажа и азъ като великия английски поетъ — Байрона: „Какъ можѣ да се създаде такъвъ глупавъ свѣтъ?“ Прави сж пессимиститѣ. Правъ е Шопенхауеръ, който казва, че животътъ нѣма никакъвъ смисълъ. Но въ този мигъ той си спомни за майка си, която отъ сутринь до вечерь работѣше и пѣше, въпрѣки мжката по рано изгубенъ другарь — тя работѣше денонощно, за да подкрепи оскжднитѣ сръдства на семейството, да издигне него — Бойча. Този споменъ парна сърдцето му, като че го събуди отъ прежнитѣ му мисли. Майка му, която никога не се оплакваше отъ нищо — кога смогваше и своя, и чужда работа да свърши, да изтъче китенъ губер и паритѣ Бойчу да даде, книги да си купи, и наемъ да плати... „Милата ми Майчица!“ изохка Бойчо и усѣти въ душата си накупѣли никога до сега неизплакани сълзи. Представи си я той сега живо: мъничка, дребна, спретната, тиха, весела. „Милата ми, скжпата ми майчица!“

Видѣ я той веднѣжъ, какъ се моли. Прозорецътъ на гостната отворенъ. Той минава по терлици върху чистия дворъ, посланъ съ плочи, спира се и гледа вжтре. Тя е обѣрната съ лице къмъ изтокъ. Стои като закована. Главата малко повдигната нагоре, очитѣ склопени, устнитѣ едвамъ мърдатъ; цѣлото ѝ лице облѣхнато отъ чуденъ, неземеенъ миръ. Погледна я той, погледна, па като че се засрами отъ себе си, и тихо се оттегли. Следъ малко пакъ я видѣ. Тя тичаше по двора и пѣеше... Лицето ѝ свѣтѣше. Доиде при него, загледа го съ искрящи отъ обичъ мили очи. Сложи ржка на рамото му и го питаше добре ли е спалъ, какво е сънувалъ и има ли нужда отъ нѣщо. Не, това той никога нѣма да забрави. Ето, тѣй ясно му е сега всичко, въ този последенъ часъ... Да, майка му бѣше вѣрующа. Но той въ нищо не вѣрва. Нѣкога, преди да почне да учи, въ душата му трепкаше топло чувство къмъ Този, който всѣки день праща слънцето да грѣе земята, къмъ Този, който дава хлѣба и прави сърдцето тѣй живо да тупа. Но после полека-лека всичко се притѣпи; явиха се голѣми противоречия. Свѣтътъ билъ създаденъ въ шесть дни, а после и Кантъ-Лапласовата хипотеза!.. Какъ да се съгласуватъ тия две нѣща. Ами философията! Ами материализмътъ, който така логично и опитно доказва за невъзможността на субстратъ—душа—че такава не сѣществува. Да, спиритуалиститѣ я доказватъ, но той повече тегли къмъ материализма. Той му се вижда по-логиченъ, по-очебиющъ. . .

Но кому се молѣше майка му? — На Бога. Но има ли Го и где е Той? Усѣти необикновена жалостъ. Очитѣ иу се напѣлпиха съ сълзи. „Где си, има ли Те негде, кажи, отговори ми! Покажи ми се, яви ми се, въ камъкъ, въ дърво, въ птица. Дай ми знакъ, че Ти сѣществувашъ. Искамъ да Те видя,

преди да издъхна тукъ“. И той, Бойчо, прихлюпи очи и дълго плака... „О, ако Ти ми се явишъ, азъ ще Те обичамъ повече отъ всичко на свѣта. Ще Те обичамъ, както майка ми Те обича, и ще Ти служа цѣлъ животъ!“.

Така си шъпнѣше Бойчо, когато взе да съмва. Бойчо се огледа наоколо и рече пакъ да се скрие. Днесъ е петиятъ день... Повлече се къмъ нѣкакви голѣми скали. Предъ тѣхъ гжсти храсти, и той се вмъкна вжтре. Легна на земята и затвори очи. Лъхна го утринната свежестъ. Той е тѣй младъ, тѣй още пълень съ бодростъ и сила... Съмна се. Надъ него се открива ясно и синьо небе. Слънцето изгрѣва. Блѣщи между канаритѣ, като че търси нѣкого да го поздрави, да го помилва. Като че то не искаше да знае за кървавитѣ сражения. Бавно се издига надъ хоризонта, грабва остена си и подгонва своето звездно стадо къмъ незнайни пасища. И тукъ здравецъ, и тукъ мека зелена тревица. Топло, хубаво е, неизказано е хубаво. Лжчитѣ си играятъ по бисерната роса на тревицата, на горската шума. Бойчо диша чистия, прѣсень въздухъ, сѣкашъ нахлуващъ въ него да запълни липсата на храна. А птичкитѣ пѣятъ въ изпревара. Цѣлата гора ечи отъ чуруликане, писукане, свирене, крѣскане и омайни извивки на славейкова пѣсень.

Изведнѣжъ отъ храста предъ него нѣщо зашумолѣ. Огледа се. Я, оттамъ се показа жълтата коруба на голѣма костенурка! Но тя тѣтри нѣщо въ устата си... Божичко, цѣла пита хлѣбъ, войнишки хлѣбъ!! Бойчо не вѣрва на очитѣ си. Ето я, пристѣпва грозничката животинка, захапала хлѣба въ устата си, бавно ходи, изкачва камънитѣ и близо, при Бойча близо, остави хлѣба и пакъ тѣй бавно се върна, отдето и дойде.

Сънь ль е това? Не, не е сънь. Той е будень. Той

не е спалъ. Той не може да спи... Върху хлѣба полази говежда муха. Литна пакъ, значи не е сънь! Та това е цѣлъ цѣлиничкъкъ войнишки хлѣбъ! Той протегна ржце, взе го и сложи бузата си върху него... Помириса го, целуна го, после отчупи залъкъ и почна бавно, бавно да дѣвче... Ахъ, какво блаженство! Слюнка изобилно пълни устата му и прави на захаръ коравото залъче. Чудо! Чудо! Господи, Господи, — викаше неволно Бойчо — шепнѣше това име, като скжпо, отдавна мило и познато. Лицето му сияеше, усмивката му отиваше чакъ до ушитѣ... чакъ до челото... Още не глътналъ нѣколко залъка и вече усѣща въ себе си приливъ на сили. „Наистина, Ти сжществувашъ, Господи, скжпи, обични, велики Боже! Наистина, наистина, Ти ме спаси“. И той прегръщаше хлѣба до гърдитѣ си, сѣкашъ частица отъ това голѣмо и Велико нѣщо, което милѣеше за него.

После стана. Вдигна хлѣба надъ главата си, като че искаше да покаже това чудо на цѣлия свѣтъ. Нова сила го окрили. Изпълни го съ смѣлостъ, безстрашие. Не, той ще живѣе. Непремѣнно ще живѣе. Богъ нѣма да го остави. Той до тукъ му помогна, и отсега — пакъ.

— Ахъ майко, майчице! Искамъ да те видя и да ти разкажа всичко. Права си. Ти си била правата, а не азъ съ своето невѣрие. Има да се радвашъ, майчице. Има сълзи щастливи да проливашъ.

Той ме чу. И понеже всички твари сж Негови, Той може да имъ говори, и тѣ Го слушатъ, когато имъ заповѣда. Да, каза на костенурката, посочи ѝ пжтя, доведе я. Просто ще хвъркна отъ радостъ“. Цѣлия день Бойчо прекара покрай своя хлѣбъ, подкрепенъ отъ храната и щастливи надеждни мисли.

Когато се стъмни, той тръгна. Върви напосоки.

Въ сърдцето му загорѣ чудна смѣлость. Чувство на безгранично довѣрие къмъ Нѣщо, къмъ Нѣкого, Който го води по сигуренъ пѣтъ... Остатѣкътъ отъ хлѣба сложи върху гърдитѣ си подъ куртката. Още не съмнало, чуха се близо пушечни гърмежи, викове, силно припускане на коне. Тичаше кавалерия. Близо, близо. Значи Бойчо е наближилъ друма. Загледа се презъ клонитѣ. Наши! — извика той и като мълния полетява натамъ. Чу се нестихващо ура. Бойчо се втурва къмъ тѣхъ. Безбройна войска. Никой го не забелѣза. Той тичаше съ конниците, следъ тѣхъ... Нѣма никакво оржие. Обзема го слабостъ. Кавалерията отлетѣ напредъ — следъ тѣхъ пехота. Той изгуби съзнание... Минаха санитарии, взеха го

Нашитѣ победиха. Наскоро войната се свърши. Бойчо се завърна у дома си, и когато майка му го среща съ китка въ рѣце, той я прегръща и нѣжно пришепва на ухото ѝ: „Имамъ да ти кажа нѣщо, много, много хубаво! Зная майчице, че много ще се зарадвашъ!“.

18. I. 1940 г.

Спасенъ

— Какви сж тия, дето се молятъ. Кому се молятъ, за какво, не разбирамъ. Ето, нали си здравъ, имашъ си и разумъ, работи, трудѣ се, па това си е. А ти, ще седнешъ да се молишъ, защо? Има ли нѣкаква потрѣба отъ това? Животътъ не ще молитва, а мотика — казва Нонко Денинъ отъ Сикеречево на съселянина си Христо Косевъ, чието лозе е дошелъ да вързва. „Не стига ли, дето попътъ вѣнчава, опѣва, прекажда на задушница, служи недѣлни и празнични дни, ами и ние отгоре. Има нѣкои, че и дома си се молятъ, и на нивата ще се изправятъ — и тамъ. Стига ни туй, което попътъ прави. Това си му е нему службата, па дето се вика, и плаща му се. Той знае, кому да се помоли, защо да му се помоли и колко да се моли. Това не е наша работа.“ И Нонко се ядосва, ама здравата се ядосва... „Ахъ да ми е, тия, дето така се насятъ, до единъ ще ги махна!“

Замота Нонко на поясъ повесмо лико, тегли отъ него едно по едно и вързва лозето на бай си Христа. По-долу застаналъ и Христо Косевъ, прави сжщото. А ония лози — за хубость. Но трѣбва много да имъ се шета. Дето вика Нонко: „Лозето не ще молитва, но мотика“.

Издига прѣчкитѣ бай Христо и си мълчи. Сѣкашъ не чува Нонковитѣ думи. Държи въ зжбитѣ си снопче лико, тегли едно по едно, обикаля кичоритѣ. Като изтегли и последното отъ зжбитѣ си, погледна къмъ Нонка и рече: „Не е така, Нонко,

не е така. Душа има човѣкъ, и тя си иска своето. Пилето защо пѣе. Кой го кара за това. Не му ли стига, дето си кълве червейчета или зрънца, ами се хване за нѣкое клонче и примижи очи, па като зацвѣрка, като запѣе, като че ли е най-щастливото създание на свѣта. Кой го кара да прави така? — Нѣщо отвѣтре го кара. Види се, потрѣба му е, и пилето си го прави. Но не всѣко пиле пѣе, и не всѣки човѣкъ се моли. Дарба е то — друго яче какъ ще си го обяснишъ. Има нѣкои хора никога не запѣватъ. Нѣкои пилци цвѣркатъ, нѣкои не. Нѣкои пѣятъ, пѣятъ та се кжсатъ, а други крещятъ—гаргитъ, свраakitъ напимѣръ. Така е и съ човѣцитѣ. Едни се молятъ, други се не молятъ. Но то не вреди никому, а който го прави, види се, че отвѣтре го кара да го прави — добре му става отъ това“.

— Е, добре, озжби се пакъ Нонко. — Какво добро се постига отъ моленето? Умрѣло можешъ ли да вдигнешъ, дъждъ можешъ ли да докарашъ, облаци да разгонишъ, можешъ ли, а?

— А бе, то, умрѣлото, отвѣрна бай Христо, нѣма що да го вдигашъ.—Като си е тръгнало, да си върви. Да се моли човѣкъ дорде е живъ, а като умре, той си е вече за тамъ. Колкото за дъждъ, може и дъждъ да се докара. Помнишъ ли, преди две години, каква суша бѣше, изгорѣ всичко—трѣвата стана пепель, земята се наука, цѣла бѣчва да пѣхнешъ въ пукнатинитѣ. Зърното се опече въ земята. Па като излѣзе цѣло село на полето, па като заплакахме—и попъ, и селяни, и деца, и жени. — Каква молитва бѣше то, какви сълзи се излѣха да зароси дъждецъ, да напои горката земя—челядъта ни отъ гладъ да спаси. Помнишъ ли? И пеперуги играха — най-личнитѣ моми отъ селото. А че после като рукна она ми ти дъждъ, не друго, но още до вечеръта завалѣ като изъ ведро. Ако за всичко сме така сговорни, нѣма

да ни тегли главата. И за болно можемъ да се помолимъ здраве да получи. Може, може, и за всичко нѣщо, което е добро.

— Не знамъ, викна сопнато Нонко — азъ не вѣрвамъ въ тия работи. Нека ти турятъ ножа на врата, че иди се моли, колкото и комуто искашъ.

— Нонко, обади се бай Христо — и това може да стане — до смъртъ да дойдешъ и... следъ туй живъ да останешъ. Съ мене се случи такава нѣщо, чуй да ти разправа.

— Кажи де, кажи да чуя, мърмори Нонко, като хубаво издига кичеститѣ лози и ги завързва съ лико. — Това бѣше въ съюзническата война, подхвана Христо Косевъ. Азъ бѣхъ пленникъ въ Сърбия. И не само азъ, ами и много други като мене. Така е то, война когато има. Ние вземаме тѣхни, пъкъ тѣ — наши. Влѣзохме като пленници въ Прокупле. Запрѣха ни въ единъ оборъ, хвърлиха ни по единъ мухлясалъ хлѣбъ и ни забравиха. Туриха часови да ни вардятъ. Така день, два, три — не отварятъ. Ще се задушимъ отъ замърсения въздухъ. Но и тѣхната не бѣше добра. Нашитѣ натискали здравата. Какво, Прокупле ли?... Смутиха се сърбитѣ — чуваше се презъ пробититѣ стени. Туримъ ухо, слушаме. Бѣгатъ сърбитѣ, товарятъ се хората, не е шегъ. Тревога, олелия, пази Боже, никому да не дава Господъ!

Единъ день вратата се отваря, грубъ гласъ извика:

— Изигете сви на полъе! Излѣзнахме всички — бледи, посърнали, измършавѣли, да те е страхъ да гледашъ. Вънъ чакатъ войници съ пушки на рамо. Подкарватъ ни извънъ града въ една нива.

— Стойте! — извикаха офицеритѣ. Наредиха ни въ права редица. Отсрѣца и войнитѣ сториха сжщото. Разбрахме, що ще става. Като осждени се заглеждахме единъ къмъ други. Край, ето го кроятъ. На

лицата се изписа страшната неизвестност. Кръснаха ни да се подредимъ. Свърши се. Тогава азъ се отдѣлихъ отъ другаритѣ, отидохъ при офицеритѣ и рекохъ: „Пустнете ме за минутка да се помоля, душа имамъ, нека се помоля Богу“. Тѣ замълчаха. Азъ заставахъ, и шепнехъ само едно: — Боже, Божичко, Божичко!.. Незнаехъ, що да кажа. Обърнахъ се къмъ тѣхъ. Тѣ гледаха мене и се споглеждаха единъ друго. Пакъ ме погледнаха и пакъ нѣкакъ си чудно се спогледнаха. Като че ли тѣ безъ думи нѣщо се разбраха. Тогава по-стариятъ ме дръпна за ржкава и рече:

— Слободанъ си, морашъ да се вратишъ. Не вѣрвахъ на ушитѣ си. Тръгнахъ си. Не зная, где стѣпвахъ. Изведнажъ задъ менъ се чу задруженъ залпъ. Не смѣхъ да се обърна. Знаехъ, що бѣше станало. Вървѣхъ и подтичвахъ. Отъ гладъ ли, отъ радостъ ли, не зная, но премалѣхъ и седнахъ на разораната нива. Прихлупихъ очи и заплакахъ съ гласъ.

— Боже, Боже! Благодаря ти. Благъ си, чуденъ си, Божичко! Само дето се сѣтихъ за Тебе, и Ти ме спаси. Ти бѣше и у „брачата“. Ти си Единъ на всѣкжде.

Така съмъ прележалъ до сутринята. Но отъ сърбитѣ вече нѣмаше нито следа. Нашитѣ бѣха дошли.

18. I. 1940 г.

Киркоръ Асланянъ

Чудатъ бѣше тоя Киркоръ. Като го погледнешъ, ще си помислишъ, че е много лошъ човѣкъ. Оная ми ти черна щръкнала коса, като че ли бode въздуха. Никакъвъ гребенъ не може да я прибере. Обло теме, високо право чело, издълбано съ хоризонтални бръчки; не стигатъ тѣ, но и две дълбоки вертикални се отдѣлятъ нагоре отъ гжститѣ му нахорени вежди. Очи черни, голѣми, гледатъ проницателно право въ лицето на себеседника. Гласъ гърлестъ, високъ. Носъ голѣмъ, тумбестъ. Ноздритѣ широки — въ всѣка една отъ тѣхъ като че можеше да се навре лулата му, която постоянно димѣше. Уста голѣми, зжи рѣдки, жълти, дори черни, опушени... Чокантъ на брадата издаденъ, сѣкашъ бързаше за нѣкжде. Бръснѣше се Киркоръ, не си оставяше ни брада, ни мустаци. Не искаше да скрива, че бѣше брождавъ. Лицето му доста издълбано отъ страшнитѣ бѣлѣзи на едрата шарка.

Облѣклото му гражданско, но подъ жилетката си винаги намотаваше около кръста си зеленъ сатененъ поясъ. . . Ржде голѣми, горната имъ часть обраснала съ гжста косместа растителность. Занимаваше се съ антикварство. Витрината му малка, но по нея личеха преинтересни нѣща. Въ малки панички стари монети още отъ тракитѣ. Ето и отъ Филипъ Македонски, Александъръ Македонски, Claudius, монети отъ римскитѣ републики, и нѣкои съ толкозъ изтрити краища, че нищо не може да се прочете. И по форма се различаваха. Като наченешъ отъ червенитѣ, грубо изсѣчени, паннчковидни,

че стигнешъ къмъ по-добре оржбенитѣ — сребърни, златни, бронзови, медни. Старинни сребърни грамадни обици, що вѣковетѣ бѣха запазили. Огърлици отъ сребро, плетени отъ дебело сребърно вжженце съ три жички, на края съ халки, които държатъ тель — а на нея нанизани голѣми каменни маниста. Пръстени — пиринчени, бронзови, сребърни, златни, нѣкои отъ тѣхъ съ скжпоценни камъни, по които сж издълбани мистични образи отъ езическата митология. Ето и сребърни пафти, брошки, гривни — като че ли събирани още отъ сътворението на свѣта. Киркорѣ ги пази грижливо. Всѣка находка го радва много. Плащаше добре, защото после печелѣше отъ тѣхъ още по-добре. Идваха при него и българи, и чужденци — просто ги разграбваха. Донесли му бѣха една каменна брадвичка отъ черенъ камъкъ, красиво изработена и тѣй гладка, че можешъ да се огледашъ върху нея. На тѣсния край имаше гладко изрѣзана дупка, навѣрно за държалката... Нея никому не продаваше Киркорѣ. Пазеше я като очитѣ си, не я оставяше и на витрината, а въ касата при паритѣ. Показваше я само на близки.

— А бе, туй уменъ чиякъ го е правилъ, бе. Още отъ старо време имало умни хора, бе, радваше се Киркорѣ и лицето му свѣтваше.

Малко му бѣше дюкянчето, но не зная, каква привлекателна сила имаше той. Мнозина го посещаваха. Вжтре винаги миришеше на кафе, тютюновъ пушекъ. Обстановка винаги неизмѣнна. Нѣколко стола, низка масичка, върху която изтриваше съ разни течности интереснитѣ находки. Чистѣше ги отъ пръстъ, окисляване. Джамлѣкътъ съ стоката, и толкозъ. Зимно време се прибавяше само единъ мангалъ, и нищо повече.

Дойдѣ тука Киркорѣ отдавна, много отдавна. На грѣбъ го донесе баща му още отъ арменското

клане. Той не помнѣше баща си. Порастна, ожени се. Взе си за хубостъ красива жена—кждрокосата, мургава Такой. Тя го обожаваше. Дарила го бѣше съ две момиченца, които макаръ да учеа въ българско училище, отдалече се познаваха, че сж арменчета — не можеха да оправятъ чисто на български.

Но чудното въ Киркора не е това, че е грозенъ, и че има антикварски джамлъкъ. Не. Смръщилъ вежди, а добъръ. Кресливъ на гласъ, а милоствивъ по сърдце . . .

Върви си Киркоръ по чаршията, и предъ него дрипава жена води за ржка почти босичко дете. Нозетѣ му въ изтрити налѣнки. Киркоръ се забързва къмъ тѣхъ, като че ще ги блѣсне. Бръква въ джоба си, вади една стотарка, изглежда грозно жената, пѣхва монетата въ ржката ѝ и изрещява:

— На, да купишъ за това дете нѣщо. Тя, сиротинката, се сѣпва, поеме сребърната пара и заситни още по-вече по хлъзгавитѣ заледени плочи. Той изчезва изъ тѣлпата, а тя застава и гледа къмъ сжщото мѣсто.

А когато нѣкой просякъ се вести въ дюкяна му, леле, да му мисли! Ще го изгледа накриво, ще му изкрещи, и беднякътъ ще гледа часъ по-скоро да се измете отъ тамъ, да го не сполети и нѣкоя суровица. Но Киркоръ скоква следъ него, изтегля чекмеджето, и каквото му падне подъ ржка, хуква вѣнка и подгонва просяка.

Ето го, онзи клетникътъ. Стои на улицата и преглежда въ шѣпата си изпросения дребосъкъ. Киркоръ Асланянъ го настига, дръпва го за рамото, разтърсва го, нахоква го и докато оня да се опомни що става, Киркоръ мушва въ пазвата му паритѣ и димъ да го нѣма!

Чуденъ е този Киркоръ, наистина.

18. I. 1940 г.

Св. Георги

Единъ Манго се качилъ на висока топола да краде косерчета. Покатерилъ се той нагоре съ скжсанитѣ си опинци, та чакъ на върха. Между клонетѣ чаталъ, а въ чатала — гнѣздо съ десетъ косерчета, току-що се покрили съ перца, и започнали да имъ растатъ крилцата.

Зарадвалъ се Манго, и взелъ да ги спуща едно по едно подъ ризата върху голия си коремъ. Не щѣшъ ли, задухалъ такъвъ силенъ вѣтъръ, тъй силно залюшкалъ тънко извисената топола, че Манго смалъ не умрѣлъ отъ страхъ. Ами сега, ще падне Манго, ще загине горкиятъ, и тогава жалко за циганката и дечицата. . .

Захваналъ да се моли :

— Св. Георги, молимъ ти се, спри вѣтѣра, да слѣза отъ тополата. А вѣтѣрътъ духа ли, духа, не ще и да чува Манговитѣ молби. Тополата се извие като перо, и Манго съ нея заедно. . .

— Молимъ ти се, св. Георги, спри вѣтѣра, па ето, обещавамъ ти, че ще си подѣлимъ косерчетата: мене едно, Тебе едно, мене едно, Тебе едно — та по петъ на двама ни. Моли се циганинѣтъ, а по чернитѣму образи текатъ едри сълзи. . .

Пищи кански горкиятъ, и здраво се държи за дървото.

Не щѣшъ ли, вѣтѣрътъ спрѣлъ, и Манго полека-лека се смъкналъ отгоре. Като се намѣрилъ въ безопасностъ, досвидѣло му се за косерчетата и се

направилъ че не вижда св. Георгия, който стоялъ на моста и го чакалъ да мине.

Но св. Георги му извикалъ :

— Хей, Манго, я стой! Отъ кога почна да не ме виждашъ, отъ кога почна да не ме познавашъ? Я дай обещанитъ косерчета! Манго се направи, че ужъ ей сега, сегичка го забелѣза и каза :

— А бе, Св. Георги, хичъ на тебе косерчета защо ти сж? Азъ пкъкъ помислихъ, че се шегувашъ. Ти си светия, Тебъ косерчета не Ти трѣбватъ. Стигатъ Ти и престигатъ курбанитъ, що Ти колятъ всѣка година, пкъкъ азъ съмъ сиромахъ човѣкъ—циганинъ съмъ. Ето, ще ги продамъ, съ паритъ ще купя ракита, ще оплетемъ кошници съ жената да се прехранваме. Ти си имашъ всичко, недей, свети Георги, не ми се сърди, но не си давамъ косерчетата.

Св. Георги послуша, послуша усукванията на Манга, па му рече :

— Кой те кара тебе да обещавашъ? Азъ тебе искахъ ли ти косерчета. Ти самъ ми обеща. Право или криво, ти трѣбва да изпълнишъ обещанието си.

Когато си въ беда : св. Георги, моля, помогни ми, св. Георги спаси ме! Всичко обещавашъ, а като мине бедата, не ти трѣбва Св. Георги. Отгоре се правишъ, че ме не виждашъ, и че ме не познавашъ.

Така рече св. Георги, па отпусна най-силнитъ вѣтрове. Разметна се дрипавата риза на Манга, и косерчетата едно по едно излетѣха вѣнка.

Св. Георги разпери крилата си и литна къмъ небето, а Манго седна край пжтя и се замисли.

Каранфила

Имаше едно време една много хубава циганка. Името ѝ бѣше Каранфила. Тънка — висока, извита като млада лоза, очитѣ ѝ сърнешки, грѣха като ясни звезди. А като се усмихне, мерджанлии устни разкриватѣ ситни маргарни зѣбки. Само кожата ѝ мургава и носѣтъ издутичкѣ, но това нищо. Ония ми ти лѣскави сплитки — чакѣ до земята. Чудо бѣше тя. Всички ѝ викаха хубавата Каранфила.

Веднажѣ я срещналѣ царскиятѣ синѣ, харесалѣ я и решилѣ да се ожени за нея. Речено—сторено. Оми се, облѣче се оная ми ти циганка, стана за приказѣ. Нѣмаше по-хубава, по-гиздава въ цѣлото царство.

Не можеше да се нарадва тя на атлазенитѣ си елечи, извезани съ сѣрма, на тънkitѣ си копринени шалвари, ситно надиплени, да ги свиешѣ, въ орѣхова черупка ще се намѣстятѣ. Па като обуе сѣрмени папуци, нареди ония ми ти мерджани, бисерни нанизи, алтъни, да ѝ се не нагледашѣ. На уши закачи голѣми златни менгуши съ драгоценни камъни. По всичкитѣ ѝ прѣсти злато и диаманти, широки златни гривни, чакѣ до раменетѣ.

Хубава, прехубава — на главата си слага тънко було, спуснато чакѣ до ваклитѣ ѝ еленови очи.

Сутринѣ, още не станала отѣ постелята, хопѣ, слугиня коленичи предѣ леглото, носи ѝ закуска: топли банички и шербетѣ. Мине, не мине малко, ето ти и друга — почне да я мие, реши, облича. Следѣ малко, хайде, царицата Каранфила пѣкъ да обѣдва.

Какво ли не слагатъ предъ нея: печени пуйки, баници, баклави, гюлово сладко, кафе. Сжщо като въ рая. Така днесъ, така утре. Мина цѣла година. Но нѣщо се затжжи Каранфила. Нито ѝ се яде, нито дава да я измиятъ и нагласятъ . . . Омърлуши се.

— Ставай царице да закусишъ. Мълчи.

— Ставай да обѣдвашъ. Не отговаря.

Не, тя не може повече така. Така не ѝ е сладко. Научена е да си изпроси, че така да си хапне, това не е за нея. Но тукъ отде ще проси. Всичко има — пълно и върховато. Но нѣщо си науми. Слѣзе въ зимника и си отгреба една торба брашно. Влѣзе въ стаята си. Насипа брашното по всички столове, маси, масички, долапчета и после взе да изрежда купчинитѣ. Спре се до нѣкоя, прострѣ ржка и каже:

— Да си жива, господарке, дай ми малко брашънце да си омеса една погача. Този столъ е ужъ нѣкоя людска кжща, живъ човѣкъ, отъ когото Каранфила си изпросва. Пакъ се доближи до друга купчинка и пакъ замоли:

— Да ти даде Господъ здраве, господарке, дай ми малко брашънце да си омеса една погача. И хопъ, брашното отново въ торбата. После при трета купчина — обходи всичкитѣ, събере си го. Забравихъ да кажа, че на рамото си носи торбата, а въ ржка — дълга тояга да се брани отъ кучета. Зеръ, знае си тя, колко пжти злитѣ песове сж ѝ драли шафранлията шалвари . . .

Събра си циганката брашно и отиде да си го омѣси. Царскитѣ слуги я гледатъ и се чудятъ на ума ѝ. Гледатъ я, какъ хруска препечената коричка, какъ си прибира къшеитѣ въ нѣкаква дрипава торба. Взеха да ѝ се смѣятъ. Тя съвсемъ подивѣ. Понѣкога нарежда по столоветѣ изварка, лютиви чушки, фасулецъ, лещица и хопъ — въ торбата.

Веднѣжъ царьтъ се върналъ отъ работа и рекълъ да споходи царицата. А тамъ до завеситѣ царскитѣ слуги надничали и гледали, що прави Каранфила. Като го видѣли, всички се разбѣгали. Влиза той вжтре и шо да види! Тукъ купчинка брашно, тамъ царевични кочани, сухо коматче; Каранфила ходи отъ столъ на столъ и проси отъ тѣхъ.

Царьтъ помисли, че жена му е полудѣла. Не, тя не е луда. Ето, усмихва му се, посреща го, казва му: „Добре дошелъ“. Гледа той купчинкитѣ, гледа Каранфила и я пита:

— Що значи това? Какво е това по столоветѣ?

— Не искамъ да те лъжа, отвръща му тя. Обичамъ си само изпросенкото. Само то ми е сладко. Ако не си изпрося или открадна, ще умра отъ гладъ.

Царьтъ погледа изцапаната стая, разошената си жена, удари го въ носа на цигански катунъ, па рече:

— Хайде, върви си, одето си дошла! Ти не си за тука. Да те не виждатъ очитѣ ми.

Тя сложила на рамо пълната си торба, повлѣкла дългата си тояга и слѣзла по мраморнитѣ стълби.

Царьтъ останалъ самъ и зелъ да си приказва:

— Вижъ му ти ума. Всичко си има, а проси. Иди, че го разбери. Давашъ му всичко, а то пакъ краде и проси.

29. I. 1940 г.

Яшарчо

Яшарчо е боленъ. Болно е клетичкото, ето вече две недѣли. Гори му главицата, бузкитѣ му горятъ, червени като божуръ. Издуло се голото му коремче. Лежи и пѣшка. Надъ него се навела майка му, гали го съ черната си нечиста ржка и му дума:

— Що ти е мамино, що да ти даде мама? То открива голѣмитѣ си изпулени очи, усмихва се слабо и едвамъ прошепва: „Мамо, яде ми се прѣсно млѣчице!“ „Ще ти купи мама, ще ти купи“, отвръща майка му и бърше съ ржка изцапаното му носленце. Яшарчо се унесе въ дрѣмка, но после пакъ опули чернитѣ си като вжгленъ очи и замоли:

— Мамо, яде ми се баничка.

— Ще ти купи мама, ще ти купи мама,—вика циганката и го завива съ окжсаната антерия.

Яшарчо пакъ замърда устни: „Яде ми се кокошчица, яде ми се булгурецъ съ масълце, яде ми се прѣсно сиренце“. „Трай си, Яшарчо, мама всичко ще ти купи. Заспй си, трай си, мамино вранче, мамино златно султанче, мамино сребърно аждерче!“

Но Яшарчо се опна и умрѣ. Сви на гърдички тѣничкитѣ си като клечки ржчици. Издължиха се чернитѣ му изподраскани и напукани нозе. Дълбоко потънаха ненагледнитѣ му черни очички. Застинаха посинѣлитѣ му устни около едритѣ му седефени збки.

Писна циганката. Ревна, заскуба рошавата си глава. „Охъ, охъ! Мамино вранче, мамино скокливо яренце, на мама султанчето! Защо ми се, мама, пре-

метна, защо избѣга отъ тая хубава земя, защо си още не поживѣ?“ Целува тя изстиналитѣ му ржчички, скованитѣ бузички и лѣскаво високо челце. Па скокна, набра ригенѣ, тинтява, червенѣ и жѣлтѣ кантарионѣ, здравецѣ, що растѣха край катуната въ близката гора и цѣлото го покри и накичи... Отново писна, загледа го съ сгърчено отъ мъжа лице и жално занарежда:

— Чедо, чедо, защо ме остави? Нали мама всичко ти даде да си куснешѣ. Яшарчо, маминѣ, не ти ли е жално за мене? Никого си нѣмамѣ, чедо, само ти ми бѣше радостята.

— Охъ на мама хубавото! Безѣ тебе ми е черно предѣ очитѣ. Кой вече ще ми поиска това и онова и кому вече мама ще купува. Защо си, чедо, не поживѣ, защо си царѣ не поцарува? Кой ще ми носи вретената и кошницитѣ, когато трѣгнемѣ по селата? Кой ще ме варди съ тоягата отъ зли кучета? Какво ще правя безѣ тебе? Кому ще викамѣ вече: мамино Яшарче?

Плаче циганката и реди цвѣтя по голичкото му тѣлце. Целува го по лицето, но Яшарчо вече нищо не чува и нищо не му се яде.

29. I. 1940 г.

Две жаби

Две жаби нѣмали си работа и се цамбурнали, въ котелъ съ млѣко. „Ами сега, крекнали тѣ, що да правимъ!“ Мжчили се, мжчили да излѣзнатъ, ала напусто. Отъ млѣкото до отвора имало доста, и тѣ не могли да излѣзатъ. Скачали, пляскали, скачали, пляскали, и най-после крайно се изморили. Едната рекла: „Нѣма спасение за менъ! Сбогомъ, прощавайте, полянки, жабуняци! Сбогомъ, мой мили жабокъ и мѣнички жабченца!“ И . . . потънала.

Другата, като видѣла сждбата на своята по-сестрима, се стреснала. „Не, нѣма да умра, азъ искамъ да живѣя“, решила тя и въ този мигъ се изпълнила съ нови сили. Пакъ започнала да пляска изъ млѣкото, да подскача, пляскала, подскачала, пляскала, подскачала, докато на повърхността се образувала лека мазна корица — почнало да се избива масло. Пакъ пляскала, скачала, пляскала, скачала, и меката маслена корица се събрала на твърда топка. Тогава жабата стъпила върху маслото и скокъ — намѣрила се вънка.

— Квакъ! Извикала тя. Квакъ, квакъ! И се припекла на слънце.

Като чули другитѣ жаби гласа на милата си другарка, събрали се около нея. Тогава тя имъ разказала за своитѣ страшни патила въ едно голѣмо бѣло море, за безславната смъртъ на своята другарка,

за своето юначество, докато избие млъкото, за своята велика победа.

— Квакъ ! извикали всички жаби. Квакъ ! Квакъ !
Да живѣе нашата славна жаба ! Елате да я вдигнемъ
и тържествено да я занесемъ въ нашия превъзходенъ жабунакъ.

29. I. 1940 г.

Конь

Единъ ангелъ поискалъ да изучи живота на конетѣ и, за да не обърне внимание наоколо си, се превърналъ на конь и заживѣлъ съ тѣхъ въ оборъ. Слушалъ ги, какво си приказватъ, изучавалъ живота имъ, вкусоветѣ и обичаитѣ имъ. Слушалъ ги и какъ цвелятъ, кога и за кого; виждалъ, какъ се ритатъ, хапятъ и всичко си запомнялъ, зеръ, когато се върне на небето, ще го питатъ, що е научилъ въ конския оборъ. Разбира се, той доста полезна работа извършилъ между тѣхъ: рекатъ да се сритатъ, и той, хопъ, застане помежду имъ — помири ги. Ако силнитѣ коне пропѣждатъ отъ яслитѣ слабитѣ, той ги изтиква къмъ края и повика слабацитѣ да си хапнатъ и тѣ повечко прѣсна зобчица. Ако конетѣ почватъ да одумватъ нѣкой свой другаръ и въ знакъ на съгласие силно изцвелятъ, той не взема участие въ тѣхнитѣ присмѣхулни възторзи — мълчи си. Всичко това озадачило конетѣ, и тѣ взели да му се чудятъ и да недоумѣватъ за неговия конски произходъ. Почнали да говорятъ по неговъ адресъ, че е глупавъ, че е смахнатъ, че е нѣмъ, че е назадничавъ, че е еретикъ по отношение на тѣхната установена конска религия. Всички били на мнение, че той не е за тѣхната срѣда, но никой не смѣлъ да му излѣзе на срѣща, защото заднитѣ му копита били доста силни...

— Да, бездарникъ е и нищо повече — решили тѣ въ едно тайно събрание,— защото не цвили като насъ. А пѣкъ ние сме отъ славната порода на тия,

които могатъ така гръмогласно да цвилятъ. Ето: и тѣ започнали да се надцвилватъ кой колкото може по-високо, по-сърдцато, по-често, по-пламенно... Цвилили, цвилили, докато дошелъ стопанинътъ и съ нѣколко камшични удари ги усмирилъ.

— Но чудно нѣщо,—рекли си тѣ, защо не удари той и онзи умразникъ, ами го отмина... Замислили се тѣ... Какво сж измислили не зная, но дошло време, и ангелътъ се върналъ на небето. Той разказалъ на своитѣ другари, че на земята конетѣ го наричали бездарникъ, само защото не умѣлъ да цвили като тѣхъ. Ангелитѣ весело се засмѣли и го помолили да имъ разкаже, що още е научилъ тамъ.

29. I. 1940 г.

Мравка

Единъ много отчаянъ човѣкъ решилъ да се хвърли отъ скалата. Много тежко му било на душата: безброй неволи го сполетѣли — решилъ да мре. Тръгналъ къмъ планината да извърши замисленото, но се спрѣлъ да си почине, че мѣстото било далече. Като седналъ, загледалъ се къмъ земята: гледа малки тревички, пѣстри цвѣтица, нѣкои отъ тѣхъ тѣй мѣнички, че даже име нѣмали. Измежду тѣхъ суха горска шума, нападала отъ ланската есенъ, по която лазѣли разни гадинки. Гледалъ той, че една мравка мѣкне съ себе си мъртва бубулечка, десетъ пѣти по-голѣма отъ нея. Закачила я съ крачката си и се провира изъ тревицата, лази по шумата. Поизмори се горката, но не сѣда да си почива, а обикаля наоколо да не я настигнатъ мравки разбойници и плячката ѝ да взематъ. Следъ малко, пакъ помѣква голѣмия си товаръ, пакъ се спира, пакъ помѣква, докато заедно съ плячката си не изчезнала отъ очитѣ му.

— Я гледай, рекълъ си той — че тая мравка носи много по-тежъкъ товаръ, отколкото тя самичка тежи, и не се отчайва. Тя не потърси ничия помощъ, не изостави по срѣдата своята работа, не се върна отъ пѣтя си. Дали се самоубиватъ мравкитѣ, рекълъ на себе си отчаяниятъ човѣкъ и неволно се засмѣлъ. Пъкъ азъ тръгнахъ да се самоубивамъ. Азъ се отчаяхъ. Азъ оставихъ задачата на своя животъ, възнегодувахъ, че никой не ми помогна и въ края на краищата решихъ да се хвърля отъ

скалата, защото товарътъ, що носѣхъ, надвишаваше силитѣ ми. Ами на тая мравка товарътъ по силитѣ ли е!

Размишлявалъ си така човѣкътъ и се засрамилъ. Па скочилъ, изпѣчилъ гждитѣ си, стисналъ юмури и закрачилъ. Накждѣ? — Обратно, разбира се. Въодушевилъ се, заработилъ отново. Изпълнила го нова сила. Мисълта за храбрата мравка никога не го напускала; той вече не се отчайвалъ, а като си спомнялъ, че искалъ да се самоубие, срамъ покривалъ лицето му.

30. I. 1940 г.

Напръстникътъ

Нѣкога хората, за да си ушиятъ нѣкоя дреха, калцуни или кожухъ, ямурлукъ, викали у дома си нѣкой добъръ терзия и тамъ предъ очитѣ имъ да мѣри, крои и шие. Колкото време шиелъ — тамъ спѣлъ и тамъ се хранѣлъ.

Веднѣжъ повикали такъвъ терзия въ една къща. Тоя пъкъ взелъ съ себе си и чирачето Иванъ. Почнали да работятъ. Стопанитѣ заклали за тѣхъ тлѣста кокошка — ще ги гощаватъ — такъвъ му билъ редътъ. Дошло обѣдъ. Принесли сготвената кокошка тѣй, цѣла цѣлиничка опържена, да ѝ се не нагледашъ. Принесли и винце. На терзията му се поискало самъ да изяде кокошката, та казалъ на стопанитѣ, че чиракътъ му кокошка не яде, — да му сипятъ фасулъ. „Добре“, съгласили се тѣ. Терзията се заелъ съ кокошката, а Ивану сипали фасулъ. Иванъ ялъ, но нѣщо го яло отвѣтре. „Ще го науча азъ него, кога Иванъ не е ялъ кокошка. Ще му дамъ да разбере.“ Раздигали трапезата. Почнали пакъ да работятъ.

По едно време Иванъ смигналъ на стопанитѣ да излѣзатъ вѣнка, че има да имъ каже нѣщо. Излѣзнали. Вѣнъ той имъ казалъ така: „Моятъ господаръ отвреме на време зле го прихваща; тежко и горко, който му излѣзе на срѣща: бие, хапе, кжса, здраво мѣсто не остава. Остави това, ами и прозорци чупи, брадва вдига. . .

— Брей, не думай, цъкали стопанитѣ, ами сега, що да правимъ ?

— Що ще правите, рекълъ Иванъ — щомъ видите, че почне да се озърта и да рови изъ парцалитѣ, да се бара по джобоветѣ, знайте, че това е началото; грабнете и вържете го съ дебело вжже, докато не е почнало нѣщо по-зло.

— Добре, рекли стопанитѣ и единъ по единъ си влѣзли вжтре.

Иванъ скрилъ напрѣстника на господаря си и продѣлжилъ да си работи, както и по-рано.

По едно време терзията потърсилъ напрѣстника си да шие. И тукъ напрѣстникъ, тамъ напрѣстникъ — нѣмало го. Заозърталъ се клетиятъ, въртѣлъ се, пипалъ се по джобоветѣ, започналъ да рови изъ парцалигѣ — нѣма и нѣма!

Тогавъ стопанинътъ, стопанката, и синътъ имъ изведнажъ се спуснали върху него и съ едно коларско вжже добре го завързали за дирека въ одаята. Терзията започналъ да вика, да се бори, да крещи, да рита и ржкомаха, но вжжетото по-здраво го притискало за дирека. Като го привързали добре, казали на Ивана, като види, че е попрѣминало на господаря му, да го отвърже, за да продѣлжи работата.

Останали двамата. Тогавъ терзията приплакалъ на Ивана :

— Абе, Иване, абе, байчовото, какво правятъ съ мене тия хора, кажи имъ да ме не вързватъ като лудъ, нали знаешъ, че нищо ми нѣма. Защо ме натискатъ като мечка. Не е ли жалко да ми излѣзе лоша дума, че ме прихваща, и после — ни работа, ни хлѣбъ. Тогавъ Иванъ го приближилъ и му казалъ: „Ти казвашъ, че Иванъ кокошка не яде, а, винце не пие, а, сипете на Ивана фасулъ. Като

че ли не ми е никналъ вече по корема—все фасуль
все фасуль, ами и тука да го ямъ. Стой си тамъ
сега, че да помнишъ, когато лъжешъ хората и под-
яждашъ хака на сиромашъта.

30. I. 940.

Плесница

Пенчо Пенджурски отъ с. Хадърча е прочутъ пехливанинъ. Никой не може да му излѣзе насрѣща му. Ушитъ му отъ дърпане заприличали на два орѣфани картофа. Биволската му шия изподраскана, белѣзи по гърдитъ му отъ нокти, сжщо и по ржцетъ. Но той се гордѣе съ тѣхъ. Нищо не работи, а всичко си има. Бори се на облогъ — ако надвие, ще го нагостятъ, напоятъ; па ще вземе отъ надвития я калпакъ, я поясъ, я пѣкъ новия му кожухъ. . . Така си живѣе Пенчо Педжурски. Една душа има, само за нея се грижи.

Вижда той нова пѣстра салтамарка у Дино Цонинъ, тури си на умъ да я вземе и почна да го дразни.

— Дино бе, ти не можешъ остенъ да прекършишъ. Ти си слабуджакъ. Дино, ти си слабосилень. Дино мълчи, но го сърбятъ дланитъ. Хей, ще скочи, та ще му каже, кой е слабосилень. А оня не престава: „Ти си страхливъ, Дино, една кокошка не можешъ да заколишъ, а отгоре на всичко носишъ и името на жена си“.

Дино скочи като лудъ. Вчепкаха се. Дино вби нокти въ гушата му, запъна се срѣщу него като джбъ. Но Пенчо Пенджурски проврѣ ржка подъ Диновата мишца и прасъ. . . ступи я надъ лакътя. Побледнѣ Дино като платно. Ами сега! Кой ще му работи? „Отидохъ си майчице, отидоха ми дечицата!“

Седи той предъ бакалницата. Свѣтъ се набра около тѣхъ, като на сборъ. А Пенчо Пенджурски не ще и да знае. Потѣга пояса си, натѣпквайки въ гашитѣ си раздърпаната си риза и гледа насмѣшливо преплатнѣлия Дино. „Давай, плати си де, че те победихъ, дай салтамарката, друго ти не ща. Нали прѣвъ налиташъ, сега плащай — казва той.

Въ това време една едра жена разблѣска тѣлпата и отиде при Дина. Лицето ѝ бѣше станало страшно — приличаше на разлутена мечка.

— Дино, Дино, що ти стана, кой ти счупи ржката, изкрещѣ предразнѣлиятъ ѝ отъ тревога гласъ.

— Той — Пенчо — смѣе ми се, че се казвамъ Цонинъ — твоето име нося.

— Ти ли направи това, обърна се тя къмъ Пенча, ти ли, а? Па като се засили оная ми ти жена, че като му залепи една плесница съ голѣмата си корава ржчуна, и Пенчо се повали на земята. Па го натисна съ колѣното, брѣкна въ пояса му и извади отъ тамъ шарена манистена кесия. Обърна я, изсипа въ шѣпата си сребърни пари и нѣколко златни махмудии — и рече:

— Това за Дина да се лѣкува. Хвърли празната кесия на земята, подбра мжжа си и си отиде. Никой нищо не ѝ рече. Пенчо стана, отърси прахъта отъ дрехитѣ си и нито се видѣ, нито се чу вече по тия мѣста.

5. II. 1940 г.

Пѣсенъ

Калина Добрева се върна отъ университета съвсемъ отчаяна. Миналата сесия я скжсаха на този предметъ, но и сега като че не излѣзе нищо. Да, скжсали сж я, това тя усѣща. Колко посрамена и скръбна се чувствува тя, а толкозъ бѣше чела. Но за странична литература, за която я питаха, нищо не можѣ да каже. . . Отгоре на това тѣхнитѣ си я викаха да се върне дома, щѣли да я женятъ за нѣкой богатъ търовець. Не искаха да харчатъ вече за нея — тежки години сж, па и защо — нека се ожени, да ражда и отглежда деца, както нейнитѣ посестрими отъ тѣхното градче. Пъкъ и богатъ ще вземе — кжща, имотъ, кани се и автомобилъ да си купува. Сви се болно сърдцето ѝ. Вчера, като за нещастие, получи писмо, въ което другъ, скжпиятъ на сърдцето ѝ, ѝ пишеше да го забрави, да му прости, че не може да изпълни обещанието си и се ожени за нея. Друга си намѣрилъ по-подходяща, която ще му помогне да завърши наукитѣ си въ странство. Горко ѝ. Не е ли сега на кръстопжтъ — пжтътъ напредъ тъменъ, мраченъ, а да се върне назадъ това я ужасява. Тя, която бѣше вече вкусила отъ чудесната радостъ на умствения трудъ, която бѣше минала повече отъ половината пжтъ, сега да изостави всичко и се върне къмъ стария животъ, гдето тя ще бжде материялно задоволена отъ друго, отъ чиито ржце ще приема за напредъ благата на живота . . . Не, не, тя не може така. Не

може и да живѣе, не може и да учи, нищо, нищо не може вече . . . Тежко, тежко. Малката стаичка ѝ се видѣ като затворъ. По масата, по леглото, разхвърляни коли, бележки — неподредени дрехи — тѣй както остави въ момента на тръгването за изпита. Между книгитѣ — ланска мартеничка — отъ „него“ бѣше тя. Помни, какъ той съ своитѣ ржце я закачи на палтото ѝ. А сега — нищо, нищичко. . . .

На стената картина, представляваща пролѣтъ. Бистъръ ручей тече, и отъ дветѣ му страни цвѣна-ли сливи и зарзали. Колко много се е възхищавала отъ нея. Като че ли тамъ виждаше изразени нейнитѣ крилати мечти, нейнитѣ топли чувства . . .

Сега всичко пропадна. Почувствува се сама, изоставена въ свѣта, като че ли политаше въ мрачна яма, падаше съ голѣма бързина, и животътъ заглъхваше задъ нея . . .

Легна и се унесе. Кръстоса ржце на гърди.

— Тѣй, ето тѣй ще ме намѣрятъ скоро, много скоро ще дойдатъ колегитѣ ѝ, ще я окичатъ съ цвѣтя. Ще плачатъ, и, може би, и „той“ да дойде и лицемѣрни сълзи надъ нея да пролѣе . . .

Обърна се къмъ стената и изпѣшка: „Ще умра, искамъ да умра, и ще мисля всѣки день за това, а най-после и ще го сторя.

— Тежко ми е, тежко на душата; така не мога повече. Нека се прекрати този клетнишки животъ, въ който нѣма нито капка радостъ.

Започна да мисли, какъ да свѣрши. Внезапно зариде. Като че ли душата ѝ заплака, както никога. Най-напредъ тихо, после риданията се усилиха, започна да се дави въ хълцания, почна да говори презъ сълзи, да писка . . . Разбитъ животъ — нищоженъ. Кому е нуженъ той. Кому съмъ мила азъ? Кому?

Отъ плачъ истина, като че я втресе. Бѣше се стъмнило. На небосвода се показа младъ месецъ, изви нѣженъ сърпъ и бавно се понесе задъ планината. Звездитѣ вече напиреха като любопитни деца, да видятъ, що има по земята. Далече ехти градскиятъ шумъ. Вестникарь подвиква съ вечерни вестници. Чува се сирена отъ автомобилъ — и после — всичко утихна. Тя е тамъ на леглото. Лежи цѣла вцепенена. Въ ума ѝ се тълпятъ много мисли, все черни, горчиви мисли. — Да, разбитъ завинаги животъ.

По едно време чу се гласъ на тиха пѣсенъ. Нѣкой пѣейки приближаваше край отворения прозорець. Гласътъ ставаше по-ясенъ. Пѣвецътъ съ услада повтаряше тия думи:

— Где и да ида, за тебе мисля азъ,

Не се плаши отъ тежкитѣ беди.

Ще дойде свѣтъль день и близко е той вечъ.

Азъ любя те, ти скжпа си за менъ.

Тя скочи — гласътъ отминаваше, утихваше. — Думитѣ едвамъ се чуваха. Като че нѣкой я събуди отъ тежкъкъ сънь. Нѣщо трепна въ гърдитѣ ѝ, после заискри, запламтѣ, изпълни я съ чудна топлина. Тя пакъ заплака. Но тия сълзи бѣха вече други. Тѣ приличаха на топяща се ледна скала отъ лжчитѣ на топло милващо слънце. Мислитѣ ѝ се промѣниха. Съ свѣтнали очи се загледа по златния небесенъ рой и грабна блокчето, записа си думитѣ:

„Азъ любя те, ти скжпа си за менъ“.

Кой пѣеше така? Каква бѣше тая пѣсенъ, че така оживи душата и влѣ въ сърдцето ѝ нова чудна сила?

Изгрѣващето слънце блесна въ прозореца на радостната обнадеждена студентка. Тя запѣ тия вълшебни думи. Нѣкой, Незнаенъ и Великъ ги изпѣ за нея, когато тя искаше да се откъсне отъ живота.

Стана, оми се грижливо, подреди облѣклото, косата си и отиде да провѣри въ канцеларията. Седна въ градината и загледа стрелката на часовника си. Ето, време е; мъничко врабченце кълвѣше парче геврекъ. Тя го следи съ усмивка.

Чиновничката отвори голѣмата сждбоносна книга, прегледа бележкитѣ и каза:

— Изкарали сте — и затвори книгата.

Неочакваната радостна вестъ като че я зашемети. Бавно заслиза по университетскитѣ стълби.

— Добре, че не се убихъ — рече си. Бѣхъ увѣрена, че съмъ скжсана. Сега вече всичко ще се оправи. Ще пиша на нашитѣ. А пъкъ за „другото“ не ще да мисля. Мене работа ме чака, много работа! Азъ ще докажа на всички, че не напраздно съмъ дошла тука, че ще изкарамъ докрай.

Въ душата ѝ нѣщо пѣеше:

— Азъ любя те, ти скжпа си за менъ.

5. II. 1940 г.

За хатъръ

Минчо Генинъ — кацаръ въ голѣмо и богато село, обичаше за хатъръ на тозъ-онзи приятель да си попийва. Влѣзне въ кръчма да се повиди съ нѣкого или вересия да събере, подвикнатъ го; „Бай Минчо, я ела да пийнемъ по една чашка.

— Не ща бе, не пия, отвръща той.

— Ела де, само една чашка — за хатъръ. И бай Минчо изпие една чашка руйно червено винце.

Днеска така, утре така, пропи се бай Минчо. Веднѣжъ да не строши хатъръ на кръстника, други пжтъ на тозъ, на онзи. Нѣкому за Богъ да прости, нѣкой пкъкъ ще се вѣнчава, ще кръщава, нѣкой прасенца продалъ, крава купилъ, конь смѣнилъ, все ще го почерпятъ, и той — пие.

По чашка, по чашка, научи се бай Минчо на черпня и почна самъ да се черпи. Кога половаче, кога цѣло — поржча си, покани и другари, па като седнатъ — че до срѣднощъ пѣсни, викове, олелия. Стигна до тамъ, че не можеше вече безъ вино. То му стана потрѣбно като въздуха. . . Ако не пие, подуватъ му се джунитѣ, съхне му езикътъ, гори му гърлото, не му е весело — кара се, вика, че взе и да побийва. Най-много си изпащаше жена му; като я подгони съ кобилицата, все у майкини ѝ я изпраца, малъ да иска, пари да му донесе, още да пие. Клетичкитѣ му деца изпречезнѣха отъ страхъ, бой и плачъ. Зарѣза и работата си. Остави я на калфата, чирацитѣ, а тѣ това и чакатъ: останатъ ли

сами, кикотятъ се, замѣрятъ се съ парчета дъски, съ ирендетата, съ чуковетъ... па взеха и да го крадатъ. Намалѣ и работата. Никой вече не свръщаше въ дюкяна му, защото си знаеше, че бай Минчо се е запилъ нѣкъде, а въ работата на калфата и чирацитѣ не се довѣрваха.

Закахъри се булката му. Сиромашията почука на вратата, после ето я че влѣзе и цѣла се разположи вътре. Окжсаха се. Кжщата се проби, оголѣха децата — гладуваха. Взеха да продаватъ туй-онуй. Продаде и изпи дванадесетъти си прасенца заедно съ майка имъ. Продаде и изпи воловцетѣ, кравичката, млѣчнитѣ петъ козици, коня си, че даже и инструментитѣ отъ работилницата си. Остана само по едни кърпени потури, скжсанъ елекъ, съвсемъ обосѣ. Остави това, но и крѣчмаритѣ, тия, които изпърво го канѣха, вече не му даваха да пие безъ пари, даже го и пждѣха.

Сгуши се бай Минчо. Пие му се. Гори му гърлото за една глѣтка поне, но никой вече го не вика, за хатъръ, както преди, да си пийне. Никой не го черпи, нито поздравява даже, защото заприлича на чудовище — мръсенъ, дрипавъ, грозенъ, вонещъ — сжщинска чума. Той псуваше тия, които се черпѣха вътре на топло и негодуваше противъ цѣлия свѣтъ.

Веднѣжъ го срѣщна единъ пжтующъ книжаръ — който продаваше евангелия и библии. У бай Минчовия джобъ се намираха два лева, получени отъ продажбата на единъ свределъ — навѣрно щѣше да ги изпие още до вечерьта, но не зная какъ стана, купи си той едно подвѣрзано евангелие и го сложи въ пазвата си. Като нѣмаше що да прави, взе да прелиства книжката и да попрочита тукъ-тамъ. Омилѣ му красивото книжле и не се отдѣляше отъ него. Чете, чете, па се замисли.

— Вижъ ти. Тоя обичалъ грѣшнитѣ, за тѣхъ

билъ дошълъ. Оставилъ си рахатлъка и слѣзълъ при крадцитѣ и разбойницитѣ, съ тѣхъ залъкъ хлѣбъ да яде, добро да ги научи. . . Чете и тукъ-тамѣ прегъне листо. Замисли се бай Минчо. И жаждата, що горѣше въ гърлото му, се пренесе въ душата му—жажда за Словото Божие. Той жадуваше за Оногова, Който бѣше изказалъ това слово, копнѣше за Него и взе да мисли за думитѣ Му день и нощъ.

Евангелското Слово го хранѣше и възнасяше душата му по незнайни висини. Той стана тихъ. Взѣ да се мие, вчесва. Обличаше пранитѣ кърпени дрехи, които плаха и обнадеждена му подаваше стопанката. Приклика и децата си. Обиколи разсипаната си кацарница. Като че се събуди отъ смъртенъ сънъ. Нито поглеждаше вече по кръчмитѣ. Върши, що върши, работи по двора, па ще седне до огнището и . . . ще се зачете въ златната книжка. Чете и рони сълзи, па вдигне книжката, на челото си я сложи, на сърдцето си — целува я и шепне:

— Господи, Господи, спаси мене грѣшния!

Зарадва се жена му. Отдѣхна си сърдцето ѝ. Сѣкашъ чудо стана. Пиянството си отиде като нѣкоя тежка зла болестъ, която бѣше всичко изпояла, ограбила, завлѣкла.

Случи се веднѣжъ, че бай Минчо мина край кръчмата. Нѣкой му чукна на прозореца и му подвикна:

— Ела тука, бай Минчо, ела ще те почерпимъ. Отдавна не сме те виждали.

Въ кръчмата влѣзе високъ бледенъ човѣкъ съ чисти изкърпени дрехи.

— Ела де, ела си пийни за мой хатъръ. Пакъ го покани нѣкой, и той седна до една маса. Стариатъ дяволъ на пиянството се събуди въ него и

викна: „Винце искамъ, винце!“ Завъртѣ му се предъ очитѣ.

— Винце, винце ми се пие — молѣше тоя замлъкналъ вече гласъ . . . Само една глѣтка, нѣколко капчици . . .

Бай Минчо имаше въ джоба си единъ левъ. Поржча си полоканица. Плати я. Виното се плиска въ шишето, налива се въ чашата като огънъ. „Винце, винце!“ Спомни си той, какъвъ човѣкъ бѣше той нѣкога, всички го уважаваха, и имотътъ му растѣше и до какъвъ халъ дойде, царвулъ да не може да си купи — кръчмаритѣ да го пѣдятъ, прѣкоръ да му вадятъ. До виното стоеше и шише съ вода. Той поиска още една чаша и си налѣ бистра водица. Вдигна чашката и я изпи.

— Простакъ — рече оня въ него, който го провали, — простакъ и половина . . . Не чувашъ ли, винце искамъ!

Тогава бай Минчо се обърна къмъ този ненаститенъ доброжелателъ, пакъ се обади у него и му рече като на живъ човѣкъ:

— До сега азъ ти слугувахъ, но отъ сега азъ ще ти заповѣдвамъ и ти ще ми слугувашъ. Ще пиешъ вече бѣло вино отъ чешмата. Налѣ си още една чашка вода, плати виното, па си излѣзе предъ очудения погледъ на всичкитѣ. Никога вече не стѣпи въ кръчма.

Върна се бай Минчо у дома; като че се бѣ подмладилъ съ двадесетъ години. Па отиде при стрика си, който имаше сжщия занаятъ и се услови при него да му слугува. Че нали си го биваше, скоро се съвзе и напредна. Най-напредъ си откупи сѣчивата, стегна кацарницата си, купи си дѣски и отиде у дома си. Отвори той работилницата си, отдето пакъ се чуваше веселото съскане на ирендето и бойката пѣсень

на чука. За нѣколко години бай Минчо си върна всичко. Евангелието, завито въ чиста хартия, стоеше въ пазвата му. Поработи, поработи, нареди момчетата, па седне въ нѣкой жгълъ и зачете . . .

„Когато дойде Той, мъртвитѣ ще оживѣятъ, и умрѣлитѣ отъ гроба ще чуятъ гласа Му“.

13. II. 1940 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

	Стр.
1. Мърморко	3
2. Курбанъ	6
3. Поклони се	10
4. Дѣдо Ради	16
5. Порфиръ	19
6. Гавазинъ	24
7. Преглѣтни си	27
8. Минекша	31
9. Уроки	35
10. Тефтеритѣ	38
11. Салепъ	46
12. Костенурка , ...	49
13. Спасенъ	57
14. Киркоръ	61
15. Св. Георги	64
16. Каранфила	66
17. Яшарчо	69
18. Две жаби	71
19. Конь	73
20. Мравка	75
21. Напрѣстникътъ	77
22. Плесница	80
23. Пѣсенъ	82
24. За хатъръ	86

ОТЪ СЖЩАТА АВТОРКА ДО СЕГА:

1. Сутринни лжчи — стихосбирка . . . 1922 г.
2. Дванадесетъ баби — стихосбирка . . 1932 г.
3. Асавита — поема (Хелмира) . . . . 1935 г.
4. Паневритмия—гимнаст. пѣсни (Асинета) 1935 г.

Цена 20 лева